

Steun en samenwerking

Jaarverslag 2010

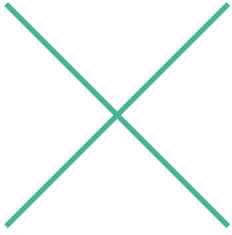
Steun en samenwerking

Jaarverslag 2010

Voorwoord

Zowel in de politiek als in de sector zelf bleek grote overeenstemming te bestaan over de nieuwe beoordelingskaders.

Het jaar 2010 was het eerste jubileumjaar voor de NVAO. Ter gelegenheid van het vijfjarig bestaan waren op 1 februari bij De Haagse Hogeschool 300 vertegenwoordigers van Nederlandse en Vlaamse universiteiten, hogescholen, evaluatiebureaus, evaluatieorganen en koepel- en studentenorganisaties aanwezig tijdens de bijeenkomst 'Vijf jaar NVAO. Vijf jaar binationale samenwerking'. *TerZake*-presentator Lieven Verstraete sprak met de Nederlandse en Vlaamse (voormalige) ministers van Onderwijs Loek Hermans, Marleen Vanderpoorten, Ronald Plasterk en Pascal Smet over de keuzes van destijds en hun visie op de toekomst van accreditatie en (kwaliteitszorg binnen) het hoger onderwijs. De NVAO reikte een 'bewijs van verdienste' uit aan Zjef Beerten, Theo Bellekom, Hiltje Burgler-Feenstra, Yvonne Eppink, Romain Hulpia, Anke Leloux-Schuringa, Ferd Sturmans en Luc van de Poele als vertegenwoordigers van de *peers* en kwaliteitszorgmedewerkers binnen het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs die de afgelopen jaren een positieve bijdrage hebben geleverd aan het kwaliteitsbewustzijn.

Naast de normale beoordelingstaken zijn in 2010 diverse projecten opgestart en (al deels) uitgevoerd. Voor Nederland waren dat onder meer de vierde pilotronde Associate-degreeprogramma's en de uitgebreide informatierondes over het nieuwe stelsel. Voor Vlaanderen is verder gewerkt aan de beoordeling van de academiserende opleidingen, het nieuwe hoger beroepsonderwijs HBO₅ en het opstellen van een reglement over 'domeinspecifieke leerresultaten'. In Nederland en Vlaanderen is een pilotproject uitgevoerd rond het bijzonder kenmerk internationalisering.

De tweede helft van 2010 stond vooral in het teken van het nieuwe accreditatiestelsel. De NVAO is verheugd dat zowel in de politiek als in de sector zelf grote overeenstemming bleek te bestaan over de nieuwe beoordelingskaders. Ter voorbereiding op het nieuwe stelsel organiseerde de NVAO van september tot en met november bestuurlijke informatiebijeenkomsten voor vertegenwoordigers van Colleges/Raden van Bestuur en decanen van bekostigde en particuliere universiteiten en hogescholen. In Amsterdam, Eindhoven, Rotterdam, Utrecht en Zwolle vonden regionale informatiebijeenkomsten plaats voor bijna 500 afdelings- en opleidingsverantwoordelijken, kwaliteitszorgmedewerkers en docenten van hogeronderwijsinstellingen. Daarnaast zijn in die periode de trainingen gestart voor zo'n honderd secretarissen/coördinatoren en een eerste cohort voorzitters voor de uitvoering van de instellingstoets kwaliteitszorg. De secretarissen/coördinatoren zijn vanaf september 2010 door de NVAO gecertificeerd.

In september 2010 organiseerde de NVAO naar aanleiding van haar eerste systeembrede analyse over de kunstvakopleidingen voor vertegenwoordigers uit deze sector het seminar 'Onderzoek en Ondernemerschap in de Kunstvakopleidingen'. Het programma ging in op de belangrijkste aandachtspunten uit deze analyse: 'onderzoek' en 'ondernemerschap in de opleidingen'. Het NVAO-rapport fungeerde tevens als referentiekader voor de commissie Dijkgraaf ten behoeve van het sectorplan door de HBO-raad.

De internationale activiteiten van de NVAO breidden uit. Zo werden het afgelopen jaar met de Chinese Education Association for International Education (CEAIE) en het Japanse National Institute for Academic Degrees and University Evaluation (NIAD-UE) afspraken gemaakt op het gebied van internationale samenwerking. De NVAO publiceerde samen met de NARIC's een gids voor het bepalen van belangrijke vaardigheden en het beschrijven van de *learning outcomes* op programmaniveau. De NVAO was ook dit verslagjaar vertegenwoordigd in de besturen van de belangrijkste internationale organisaties op het gebied van kwaliteitszorg: INQAAHE, ENQA en ECA. Dat biedt veel informatie over interessante internationale ontwikkelingen en legt tevens verplichtingen op: het aantal bijdragen aan congressen en seminars en de verzoeken om collegiale ondersteuning nemen toe, evenals de vraag naar initiatieven.

De NVAO verheugt zich op het komende jaar. Tal van interessante dossiers zullen worden behandeld, waarbij de instellingstoets kwaliteitszorg, het afronden van de Vlaamse 'academiseringsdossiers', de realisatie van domeinspecifieke leerresultaten en HBO₅ de meeste aandacht zullen vragen. In 2011 ontwikkelt de NVAO een nieuw zelfevaluatie rapport ten behoeve van de externe review van de NVAO in 2012 door een commissie ingesteld door ENQA. De toonaangevende rol van de NVAO in het internationale kwaliteitszorgcircuit zal ook tot een grotere internationale erkenning moeten leiden van het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs.

De NVAO realiseert zich dat (het stimuleren van) de kwaliteit in het hoger onderwijs vooral tot stand komt door samenwerking. Daarom een woord van dank aan de koepels van instellingen en studenten, aan evaluatiebureaus en -organen, aan panels en secretarissen, aan de Vlaamse en Nederlandse overheden en vooral aan instellingen, opleidingen, docenten, medewerkers en studenten. Gezamenlijk richten wij ons op een verdere verbetering van de kwaliteit van ons hoger onderwijs!

Karl Dittrich
voorzitter

Inhoud

1 Brede steun	8	8 Verkorte jaarrekening	40
2 Resultaten kernproces	12	8.1 Balans	41
2.1 Accreditatie	13	8.2 Staat van baten en lasten over 2010	41
2.1.1 <i>Nederland</i>	13	8.3 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling	41
2.1.2 <i>Vlaanderen</i>	13	8.4 Toelichting op de staat van baten en lasten	42
2.1.3 <i>Bijzondere (kwaliteits)kenmerken</i>	13	8.5 Bedrijfskosten	43
2.2 Toets nieuwe opleiding	13	8.6 Overige gegevens	45
2.2.1 <i>Nederland</i>	13	9 Bijlagen	46
2.2.2 <i>Vlaanderen</i>	13	9.1 Bestuur en Adviesraad NVAO	47
2.3 Onderzoeksmasters	13	9.2 Tabellen	48
2.4 Bezwaar- en beroepsprocedures	14	9.3 Lijst van begrippen en afkortingen	52
2.4.1 <i>Nederland</i>	14		
2.4.2 <i>Vlaanderen</i>	14		
2.5 Overige activiteiten	14		
2.5.1 <i>Academiserende opleidingen (Vlaanderen)</i>	14		
2.5.2 <i>Associate-degreeprogramma's (Nederland)</i>	15		
2.5.3 <i>Educatieve minoren (Nederland)</i>	15		
2.5.4 <i>HBO's (Vlaanderen)</i>	15		
2.5.5 <i>Hogeronderwijsregister (Vlaanderen)</i>	16		
2.5.6 <i>Onderwijsdecreet XX (Vlaanderen)</i>	16		
2.5.7 <i>Opleiden in de School (Nederland)</i>	16		
2.5.8 <i>Overgang van oud naar nieuw stelsel (Nederland)</i>	16		
2.5.9 <i>Rechtspersoon voor hoger onderwijs (Nederland)</i>	16		
2.5.10 <i>Validatie domeinspecifieke leerresultaten (Vlaanderen)</i>	17		
2.5.11 <i>Verbreding opleidingen (Nederland)</i>	17		
2.5.12 <i>Wet versterking besturing (Nederland)</i>	17		
3 Beeld van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen	20		
4 Nieuw accreditatiestelsel in Nederland ingevoerd	24		
5 Internationaal	28		
5.1 Internationale netwerken en projecten	29		
5.2 Joint degrees	29		
5.3 Pilot bijzonder (kwaliteits)kenmerk Internationalisering	29		
5.4 Samenwerkingsovereenkomsten	30		
6 Contacten met stakeholders	32		
6.1 Hogeronderwijsinstellingen, overheden en koepel- en studentenorganisaties	33		
6.2 Evaluatiebureaus en evaluatieorganen	33		
7 Organisatie	36		
7.1 Interne kwaliteitszorg	37		
7.2 Organisatie	37		
7.3 Communicatie	38		

Hoofdstuk 1

Brede steun

Ook in 2010 vergde het nieuwe accreditatiestelsel de nodige aandacht en tijd. Op basis van de pilots (2008) en het uitgebreide overleg met de sector (2009) legde de NVAO het afgelopen jaar de Nederlandse overheid beoordelingskaders voor waarover in het hoger onderwijs een zo denkbaar mogelijke consensus bestond.

De parlementaire besprekingen duurden lang, maar NVAO-voorzitter Karl Dittrich onderstreept de unanimititeit waarmee het Nederlandse parlement zijn fiat gaf aan het nieuwe stelsel. Hij is verheugd over het grote aantal mensen uit de sector dat in het najaar deelnam aan de informatiebijeenkomsten over het nieuwe stelsel en de brede steun tijdens de bestuurlijke presentaties voor VSNU, de HBO-Raad en NRTO. Om de panels te professionaliseren, heeft de NVAO het afgelopen najaar zo'n honderd secretarissen en een eerste cohort voorzitters getraind. Dittrich: 'De voorbereiding en de breed ervaren steun bieden ons de mogelijkheid om in 2011 het nieuwe stelsel te implementeren en de vinger aan de pols te houden om te kijken of alles goed verloopt.'

Als gevolg van een andere fasering in de beginperiode staat het nieuwe stelsel in Vlaanderen minder ver. Wel bestaat ruime overeenstemming over de uitgangspunten ervan, die aansluiten bij de Nederlandse situatie. Vicevoorzitter Guido Langouche: 'Het is niet gelukt om in 2010 al voorbereidingen te treffen om in 2012 met de instellingstoetsen te beginnen, een jaar vroeger dan het boekje voorschrijft. Voor de decretale ontwerpteksten rond het nieuwe stelsel richt de Vlaamse overheid zich nu op maart 2011 voor de eerste decreetsvoorstellen, zodat het perspectief 2012 wellicht nog kan worden aangehouden. Enerzijds, omdat we kunnen rekenen op de ervaringen met de pilots en anderzijds doordat het parlementaire werk sneller kan verlopen, omdat we voor een groot stuk aansluiten op de ervaringen in Nederland.'

Internationalisering topprioriteit

Het afgelopen jaar is ook sterk ingezet op het bijzonder kenmerk Internationalisering en het gelijknamige certificaat. De NVAO ziet de weerslag van internationalisering op de kwaliteit van ons onderwijs als een topprioriteit en zocht naar een instrument dat voor een extra prikkel zou kunnen zorgen.

Karl Dittrich: 'Ons voorstel om hiervoor op vrijwillige basis een beoordelingskader uit te proberen door middel van pilots, sloeg aan. In 2010 hebben we de pilots geëvalueerd en een eerste reeks bijzondere kenmerken uitgereikt, plus een certi-

ficaat voor wie minstens het oordeel 'goed' scoorde. De idee sluit aan bij het rapport van de commissie Veerman over profilering en diversiteit in het hoger onderwijs. In het voorjaar van 2011 komt de Nederlandse regering met een standpunt hierover. Aangenomen dat ze het pleidooi voor meer profilering en diversiteit steunt, moet ons accreditatiestelsel een zekere aansluiting vinden. Eén mogelijkheid bestaat er in dat je bij een instellingstoets meer laat zien over kwaliteit en hoe je je daarmee onderscheidt. Een andere mogelijkheid wordt geboden door bijzondere kenmerken. Het bijzonder kenmerk en het certificaat Internationalisering zijn dus profileringselementen. We vroegen ons af hoe je internationalisering kunt stimuleren zodat Nederlandse en Vlaamse opleidingen hun prestaties op dat vlak kunnen tonen. De uitkomsten van de pilots laten toe een regulier instrumentarium te ontwikkelen voor opleidingen die op vrijwillige basis een extra stap willen zetten in de richting van internationalisering.'

Ook Vlaanderen werkte aan de pilots mee, maar de sector reageerde wat terughoudend. Vicevoorzitter Langouche: 'Het Vlaamse hoger onderwijs schat het belang van internationalisering niet lager in, maar heeft het minder begrepen op de extra bureaucratie die een apart kenmerk met een apart beoordelingskader met zich meebrengt. Vlaanderen bekijkt dat extra kenmerk veeleer als een geïntegreerd onderdeel van het accreditatieproces in het algemeen.' Hoe dan ook, zowel Dittrich als Langouche zijn verheugd dat het European Consortium for Accreditation in Higher Education (ECA) zich voornam om een Europese versie van het certificaat Internationalisering te ontwikkelen.

Kunstvakopleidingen

In 2010 publiceerde de NVAO voor het eerst een systeembrede analyse over de Nederlandse kunstvakopleidingen. De 'Analyse Visitatierapporten Kunstvakopleidingen' kwam tot stand na grondige analyse van 52 opleidingen in de disciplines Autonome Beeldende Kunst, Vormgeving, Dans, Theater en Muziek. Uit de analyse bleek dat de kunstvakopleidingen zich onderscheiden door een beroepsgerichte aanpak, het stimuleren van de individuele artistieke ontplooiing en de vaktechnische bekwaamheid. De voorbereiding op het ondernemerschap en de formele betrokkenheid van de alumni en het beroepenveld kunnen meer aandacht krijgen. Ook kunnen de opleidingen het theorieonderwijs en de onderzoekscomponent versterken.

Karl Dittrich: 'Misschien komt het door de specificiteit van de sector of de kracht van de commissies, maar de publicatie heeft een belangrijke uitwerking gehad op de sector, bijvoorbeeld in het debat over de toekomst van de kunstvakopleidingen. Het is een eerste publicatie, maar we hadden daarvoor

al enkele systeembrede analyses uitgevoerd. Die over de pabo's bijvoorbeeld; ontstaan omdat deze opleidingen onder zware politieke druk stonden. De toenmalige staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap verklaarde op basis van de analyse dat zij achter de oordelen van de NVAO stond, die inhielden dat de opleidingen aan basiskwaliteit voldeden. De systeembrede analyse legitimeerde de lerarenopleidingen.'

Specifieke Vlaamse dossiers

In Vlaanderen lopen enkele specifieke dossiers. Guido Langouche: 'De academiserende opleidingen – opleidingen met een professioneel én een academisch karakter – vroegen vorig jaar extra aandacht. De NVAO moet oordelen of deze opleidingen tegen 2013 het academisch karakter zullen aantonen. Echter, veel rapporten vertonen onduidelijkheden of inconsistenties. Dat is deels te verklaren, omdat de rapporten over een lange periode zijn ingediend en visitatiecommissies soms al in 2008 moesten uitspreken of een opleiding in 2013 aan het academische karakter zal voldoen. Om meer duidelijkheid te scheppen en omdat de wereld snel verandert, hebben we het afgelopen jaar uitgebreide hoorzittingen georganiseerd. Met de daaruit voortkomende aanvullende beoordelingen kunnen we deze aanvragen nu goed afronden. In de afgelopen jaren is door de opleidingen ook veel werk verzet: het aantal doctores nam toe, de doelstellingen zijn aangepast en er ligt duidelijk een zwaardere klemtoon op onderzoek. Dat verdient een compliment.'

Langouche: 'Ook typisch Vlaams is het valideren van de leerresultaten (*learning outcomes*). De Vlaamse decreetgever bepaalt dat alle verwante opleidingen, bijvoorbeeld bouwkunde, moeten samenwerken om hun leerdoelen op papier te zetten en zich onderling te profileren. Denk ook aan de profilering van de industrieel en de burgerlijk ingenieur. De rol van de NVAO bestaat er in om die leerdoelen procedureel dus niet inhoudelijk te valideren. Samen met de VLIR en de VLHORA werden enkele pilots opgezet en deze lijken succesvol te lopen. Om te beginnen zijn de leerdoelen overzichtelijk en beperkt. Daarnaast zijn de deelnemers tevreden, omdat ze in de pilots hebben bijgeleerd en het nuttig bleek om samen na te denken over gezamenlijke leerdoelen.'

Karl Dittrich vult aan: 'De NVAO begeleidde ook proefprojecten voor de omvorming van Vlaamse opleidingen naar het nieuwe niveau HBO₅, dat vergelijkbaar is met de associate degree in Nederland. Het is een schoolvoorbeeld van een aantrekkelijk project: de pilots leveren goede informatie en interessante uitkomsten die een bruikbare ondersteuning vormen voor de instellingen voor hun toekomstige omvormingsdossiers. Zij hebben bijvoorbeeld geleerd dat niet enkel op de procedures, maar ook op de uitkomsten moet worden gelet.'

Onderbouwde vaststellingen

Ter afronding: de kwaliteit van het hoger onderwijs. Dittrich: 'Er wordt in Nederland in het publieke debat nogal gesproken over de kwaliteit van ons hoger onderwijs. Dat is goed en ook nodig. Het afgelopen jaar hebben zich enkele ernstige incidenten voorgedaan, onder meer op het gebied van diploma-verstrekking. Dat had niet mogen gebeuren. Deze zaken hebben een negatieve weerslag op zowel het imago van de desbetreffende instelling als op dat van de hele sector. Het is echter jammer dat sommige sprekers in het debat zich niet baseren op onderbouwde vaststellingen maar zich nogal laten leiden door geruchten. Accreditatie draagt bij tot de empirische onderbouwing van de geleverde kwaliteit. Door twijfel te zaaien, roep je eigenlijk dat je niet in staat bent de kwaliteit te leveren die noodzakelijk is. De kwaliteit van het hoger onderwijs is echter niet slecht. Duizenden peers zijn bezig met kwaliteitsbeoordeling en het kan niet zo zijn dat die duizenden deskundigen zich in de luren laten leggen. Er kan altijd een tandje bij, maar ons hoger onderwijs beantwoordt zeker aan de basiskwaliteit.'

Hoofdstuk 2

Resultaten

kernproces

2.1 / Accreditatie

Het totaal aantal accreditatieaanvragen ligt in 2010 lager dan in de voorbije piekjaren. De NVAO heeft in het verslagjaar 539 accreditatieaanvragen afgehandeld (424 Nederlandse en 115 Vlaamse) tegen 638 aanvragen in 2009; 732 in 2008 en 646 in 2007 (zie hoofdstuk 9.2 Tabellen).

2.1.1 / Nederland

In 2010 heeft de NVAO op 424 accreditatieaanvragen voor Nederlandse opleidingen 412 positieve accreditatiebesluiten genomen (zie hoofdstuk 9.2 Tabellen).

2.1.2 / Vlaanderen

In Vlaanderen zijn in 2010 in totaal 115 accreditatieaanvragen afgerond, waarbij 111 opleidingen positief zijn beoordeeld (zie hoofdstuk 9.2 Tabellen).

2.1.3 / Bijzondere (kwaliteits)kenmerken

Nederland kende tot de start van het nieuwe accreditatiestelsel in 2011^{1>} twee bijzondere keurmerken toe: 'bijzondere kenmerken' en 'bijzondere kwaliteit'. Bij het beoordelen van een bijzonder kenmerk moet er sprake zijn van 'concretisering' en van 'onderscheidend karakter'. Het keurmerk bijzondere kwaliteit wordt toegekend als er sprake is van excellentie van een bepaald facet in vergelijking met andere soortgelijke opleidingen.

De NVAO heeft in 2010 aan 23 opleidingen een bijzonder kenmerk toegekend en aan drie opleidingen een 'bijzondere kwaliteit', waarbij één opleiding voor verschillende facetten tweemaal een bijzondere kwaliteit ontving. In totaal is in Nederland tot nu toe 40 keer een bijzonder kenmerk en 19 keer een bijzondere kwaliteit toegekend.

In Vlaanderen kunnen instellingen samen met de accreditatieaanvraag een bijzonder kwaliteitskenmerk aanvragen. Vlaanderen kent geen opsplitsing van bijzondere kwaliteitskenmerken in 'bijzondere kenmerken' en 'bijzondere kwaliteit'.

De NVAO heeft in 2010 twee keer een bijzondere kwaliteitskenmerk toegekend ('Expertisecentrum Maatschappelijke veiligheid' en 'Creatieve gedrevenheid in relatie met het werkveld'). Tot nu toe ontvingen in totaal 12 Vlaamse opleidingen een bijzonder kwaliteitskenmerk.

^{1>} In het nieuwe accreditatiestelsel kan een bijzonder kenmerk worden aangevraagd zowel op instellingsniveau als op opleidingsniveau, maar kan geen aparte aanvraag meer worden gedaan voor een bijzondere kwaliteit. In het nieuwe stelsel is 'excellent' – naast de begrippen 'onvoldoende', 'voldoende' en 'goed' – opgenomen in de reguliere beoordelingsschaal.

Pilots bijzonder kenmerk internationalisering

In 2010 heeft de NVAO de pilot 'bijzonder kenmerk Internationalisering' uitgevoerd (zie hoofdstuk 5, Internationalisering). De NVAO is op verzoek van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een pilot gestart voor een bijzonder kenmerk 'Ondernemerschap'. Ook Vlaanderen is daarbij betrokken. Hierover zal in het verslag over het jaar 2011 worden gerapporteerd.

2.2 / Toets nieuwe opleiding

2.2.1 / Nederland

In 2010 zijn in Nederland 106 aanvragen voor een toets nieuwe opleiding afgehandeld (2009: 117; 2008: 114 en 2007: 102). Bijna 75 procent (79) van de Nederlandse aanvragen voor nieuwe opleidingen leidde in het verslagjaar tot een positief oordeel (zie hoofdstuk 9.2 Tabellen).

De meeste positieve besluiten (38) hadden betrekking op bekostigde hbo-masteropleidingen. De meeste teruggetrokken aanvragen waren wetenschappelijke masteropleidingen (15 van 27 aanvragen).

2.2.2 / Vlaanderen

In 2010 zijn 19 Vlaamse aanvragen voor een toets nieuwe opleiding bij de NVAO afgehandeld (2009: 11; 2008: 12 en 2007: 9). Hiervan waren 11 aanvragen van (niet ambtshalve) geregistreerde instellingen (zie hoofdstuk 9.2 Tabellen).

Vier aanvragen zijn positief beoordeeld, 15 aanvragen zijn teruggetrokken. Twee positieve besluiten betroffen professioneel gerichte bacheloropleidingen, de andere waren een master en een master na master. De meeste teruggetrokken aanvragen (zes) waren masters.

2.3 / Onderzoeksmasters

Nederlandse onderzoeksmasters leiden talentvolle studenten op voor een hoogwaardige onderzoekscarrière, zowel binnen de universiteit als in de private en publieke onderzoekssector. Gekwalificeerde onderzoekers die beschikken over zeer goede onderzoeksomgevingen verzorgen de opleiding. De Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) adviseert de NVAO en heeft voor zes wetenschapsdomeinen commissies benoemd die bestaan uit gezaghebbende wetenschappers

In 2010 zijn 55 aanvragen (2009: 60; 2008: 6 en 2007: 5) afgehandeld. Daarvan ontvingen 47 aanvragen een positief besluit en advies (2009: 52; 2008: 6 en 2007: 5), waarvan 19 binnen het domein Taal en Cultuur (zie hoofdstuk 9.2 Tabellen).

2.4 / Bezwaar- en beroepsprocedures

2.4.1 / Nederland

In het jaar 2010 heeft de NVAO geen bezwaren ter advisering voorgelegd aan haar Bezwaarschriftencommissie. Evenmin heeft de NVAO in het verslagjaar beslissingen op bezwaar genomen. In 2010 heeft de Bezwaarschriftencommissie een verslag opgesteld over haar werkzaamheden in de periode 2005-2009. In dit verband heeft deze commissie een aantal aandachts- en verbeterpunten geformuleerd. De meest in het oog springende verbeterpunten zijn de communicatie naar de instellingen en de naleving van de wettelijke beslistermijnen. De NVAO zal de aandachts- en verbeterpunten ter harte nemen. Ter zijde zij vermeld dat aan de Bezwaarschriftencommissie in de voorbije vijf jaar slechts tien dossiers ter advisering zijn voorgelegd.

Op 16 juni 2010 heeft de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State uitspraak gedaan in het geding tussen het Instituut voor Psychosynthese te Utrecht en de NVAO. De Afdeling bestuursrechtspraak heeft het beroep van het Instituut voor Psychosynthese ongegrond verklaard. Met deze uitspraak is een einde gekomen aan de accreditatie (van rechtswege) van de hbo-bacheloropleiding Psychosynthese van het Instituut Psychosynthese.

2.4.2 / Vlaanderen

Naar aanleiding van een aantal negatieve beoordelingen voor academiserende opleidingen aan de Vlaamse hogescholen werden drie bezwaren ingediend in 2010. Deze bezwaren zijn nog in behandeling bij het adviescollege voor bezwaren.

2.5 / Overige activiteiten

2.5.1 / Academiserende opleidingen (Vlaanderen)

In Vlaanderen worden de voormalige tweecycloopleidingen van hogescholen omgevormd naar academische bachelor- en masteropleidingen. Deze opleidingen ontwikkelen zich naar volwaardige academische opleidingen, die daarenboven een professionele gerichtheid kunnen hebben. Dit omvormingsproces vindt stapsgewijs sinds 2004 plaats. Zo worden de onderwijsprogramma's meer op onderzoek gericht, zodat de afgestudeerden van deze opleidingen over duidelijke onderzoekscompetenties kunnen beschikken. In 2013 dienen deze opleidingen aan dezelfde eisen te voldoen als academische opleidingen aan de universiteiten. Het Structuurdecreet voorziet daarbij in een overgangsregeling wat de inbedding van het onderwijs in het onderzoek betreft. De NVAO heeft deze overgangsregeling in haar beoordelingskader geïnte-

greerd en de evaluatieorganen VLIR/VLHORA hebben dit nader geoperationaliseerd in een aanvullend protocol. Ook heeft de NVAO dit verder geëxpliciteerd in een leidraad academisering en een leidraad academisering kunstopleidingen.

De NVAO ontving in 2010 voor de eerste keer dergelijke aanvragen. Het betrof van 12 instellingen aanvragen voor de accreditatie van 22 academische bachelor- en masteropleidingen in de clusters elektronica en ICT en elektro-mechanica en elektrotechniek. De NVAO heeft bij de analyse van betrokken visitatierapporten veel aandacht besteed aan het verloop van het academiseringsproces om te bekijken of de feitelijke realisaties en de verdere academiseringsplannen voldoende aannemelijk maken dat de academiseringsdoelstellingen in 2013 worden gerealiseerd en de opleidingen dan volledig aan de accreditatiecriteria zullen beantwoorden. De criteria die daarbij aan de orde komen, waren onder meer:

- a) is de wetenschappelijke oriëntatie die men nastreeft duidelijk verwoord in de doelstellingen en de onderzoekscompetenties verwoord;
- b) komt de academisering tot uitdrukking in de inrichting en opzet van het programma, is de inbedding van het onderwijs in het onderzoek zichtbaar, ten minste in eerste aanzet en geven de plannen en voornemens vertrouwen dat de doelstellingen van het omvormingsdossier worden gerealiseerd;
- c) is een onderzoeksomgeving in ontwikkeling die de opleidingen ondersteunen en voeden en zijn de docenten in voldoende mate betrokken bij onderzoek;
- d) is het aannemelijk dat de opleiding de academiseringsdoelstellingen in 2012/2013 heeft gerealiseerd en dan dus volledig voldoet aan de accreditatiekaders.

De NVAO onderkent dat de beoordeling geen gemakkelijke taak is geweest voor de visitatiecommissies. Hierbij geldt immers dat het zelfevaluatie rapport al in 2007 werd opgesteld en de locatiebezoeken van de visitatiecommissie aan de opleiding plaatsvonden in 2008. Op het moment van de aanvraag voor accreditatie in 2010 hebben deze opleidingen een verdere ontwikkeling doorgeemaakt.

De NVAO stelt vast dat de commissie in de meeste gevallen opleidingen aantrof die een goede start hadden gemaakt met het academiseringsproces en hiervoor in de visitatierapporten concrete resultaten aandragen. De commissies dragen ook een aantal risico's aan voor het volledig realiseren van de academiseringsdoelstellingen in 2013. De NVAO heeft daarom besloten om via tien hoorzittingprocedures tot de grootst mogelijke zekerheid te komen omtrent de te verwachten evolutie inzake academisering. Bij negen van de 22 betrokken aanvragen kon aan de hand van de hoorzitting

worden geconcludeerd dat de behandeling van de aanvraag kon worden vervolgd zonder bijkomende aanvullende visitatiehandelingen. In 13 gevallen is een aanvullende beoordeling gevraagd van de visitatiecommissie, onder minimale extra beoordelingslast voor de opleidingen.

In de loop van 2010 ontving de NVAO ook aanvragen uit de clusters audiovisuele kunsten; biowetenschappen; drama; industriële wetenschappen: industrieel ontwerpen; industriële wetenschappen: informatica; industriële wetenschappen: milieukunde; industriële wetenschappen: nucleaire technologie; industriële wetenschappen: verpakkingstechnologie; nautische wetenschappen en productontwikkeling.

Gebleken is dat de opleidingen serieuze inspanningen hebben verricht om aan de nieuwe, academische normen te voldoen. Vrijwel overal zijn aanzienlijke investeringen gedaan om het aantal actieve onderzoekers in de opleidingen te vergroten. Ook zijn de noodzakelijke investeringen gedaan in het creëren van onderzoeksfaciliteiten en zijn de opleidingen zich ervan bewust dat soms forse veranderingen in de curricula moe(s) ten worden aangebracht. Het bewustzijn dat 'academische' opleidingen verschillen van opleidingen 'van academisch niveau' is in het overgrote deel van de opleidingen aanwezig. Daarmee is een goede basis geschapen voor de gevraagde academisering.

Tegelijkertijd werd duidelijk dat de meeste opleidingen nog niet voldoen aan alle normen voor academische opleidingen. In het bijzonder moet de verwevenheid tussen onderwijs en onderzoek versterkt worden. Een aantal opleidingen is daar recent mee gestart. Andere opleidingen zien kansen door een verjonging van het personeelsbestand: de jongere generatie is meer opgeleid in onderzoeksvaardigheden en het zelfstandig verrichten van onderzoek en zal daarvoor meer ruimte krijgen.

2.5.2 / Associate-degreeprogramma's (Nederland)

Eind 2009 besliste de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap dat in 2010 een vierde ronde pilots Associate-degreeprogramma's zou plaatsvinden (de eerste rondes vonden plaats in 2005, 2006 en 2008). Tot en met ronde 4A hebben hogescholen aanvragen ingediend die geheel door de hogeschool zelf worden verzorgd. Ronde 4B onderscheidt zich hiervan, omdat deze speciaal was bestemd voor aanvragen die in samenwerking met instellingen voor beroepsvoorbereidende educatie (Bve-instellingen) worden ontwikkeld én uitgevoerd, waarbij maximaal de helft van het Ad-programma wordt uitgevoerd op de locatie van de Bve-instelling.

In ronde 4A (mei-juni 2010) behandelde NVAO 65 aanvragen waarvan er 40 een positief advies hebben gekregen. In ronde

4B (oktober-december 2010) behandelde NVAO zes aanvragen waarvan er vijf met een positief advies werden gehonoreerd. Voor ronde 4B is een protocol ontwikkeld dat expliciete eisen stelt aan de samenwerking tussen hogeschool en Bve-instelling en daarmee anders is dan het protocol dat voor alle vorige rondes is gehanteerd. Ook de beoordelingsaanpak is in ronde 4B gewijzigd.

Tot en met ronde 4A is de beoordeling uitgevoerd op basis van het informatiedossier, indien nodig aangevuld door een mondelinge toelichting door de opleiding. In ronde 4B is standaard een locatiebezoek opgenomen in het beoordelingsproces. Tijdens dat bezoek is vooral gekeken naar de kwaliteit van de samenwerking tussen hogeschool en Bve-instelling. Voor de beoordeling in ronde 4A en B is een vaste commissie ingesteld die in ronde 4B werd aangevuld met een auditdeskundige. Naast de vaste commissie is per te beoordelen aanvraag een domeindeskundige ingeschakeld.

2.5.3 / Educatieve minoren (Nederland)

De NVAO kreeg in 2009 het verzoek van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap om advies uit te brengen over de kwaliteit van educatieve minoren van universiteiten. Studenten kunnen in het kader van hun wetenschappelijke bachelor al een (educatieve) minor volgen. Daaraan is een onderwijsbevoegdheid gekoppeld die te vergelijken is – maar wel beperkter – met die van tweedegraads leraren. Met dit initiatief wil de staatssecretaris meer studenten motiveren om te kiezen voor een carrière in het onderwijs.

De vorige ronde educatieve minoren (mei-juni 2009) richtte zich tot universiteiten die eerstegraads lerarenopleidingen aanbieden. De NVAO heeft toen tien positieve adviezen geformuleerd. In oktober 2009 is de tweede ronde gestart voor universiteiten die nog geen eerstegraads lerarenopleidingen aanboden. Voor deze aanvragen gold een uitgebreider beoordelingskader.

In februari en april 2010 heeft de NVAO positief geadviseerd over de aanvragen van drie universiteiten.

2.5.4 / HBO₅ (Vlaanderen)

Sinds het decreet van 30 april 2009 betreffende het secundair naar secundair onderwijs en het hoger beroepsonderwijs heeft het hoger onderwijs in Vlaanderen er een nieuwe korte cyclus bij: het hoger beroepsonderwijs (HBO). Dit HBO leidt op tot onderwijskwalificaties van niveau 5 van de Vlaamse kwalificatiestructuur (HBO₅) en resulteert in een graduaatsdiploma. Zowel nieuwe opleidingen als omgevormde bestaande opleidingen komen hiervoor in aanmerking, evenals de opleidingen van het secundair onderwijs die de

graad BSO verpleegkunde organiseren.

Op vraag van de begeleidingsdiensten van de onderwijskoepels (GO!, OVSG, POV en VSKO), startte de NVAO met een proefproject met als doel de omvorming zo vlot mogelijk te laten verlopen en zoveel mogelijk leereffecten langs beide zijden te genereren. De *kick-off meeting* vond plaats in mei 2010 waarna de deelnemende opleidingen hun dossiers indienden. In september werden toelichtende gesprekken gevoerd en ging een exemplarisch locatiebezoek door bij één van de deelnemende opleiding. Midden oktober werden de definitieve beoordelingsrapporten verzonden naar de instellingen. Gedurende dit proefproject werd er constant terugkoppeling en feedback gevraagd aan alle betrokken partijen (vijf deelnemende opleidingen, begeleidingsdiensten, VLHORA, NVAO, panel).

Op 17 december 2010 zijn de leereffecten en het 'Leereffecten-rapport proefprojecten HBO₅' voorgesteld aan het betrokken veld tijdens de studiedag 'HBO₅ startklaar – Leren uit proefprojecten'.

Een andere voorbereidende stap betrof het ontwikkelen van toetsingskaders voor de om te vormen en nieuwe HBO₅-opleidingen. Daarbij ging de aandacht uit naar de verhouding tussen de beoogde leerresultaten en de erkende onderwijskwalificaties; de verwijzing naar de Dublindescriptoren en de beroepsgerichtheid en de verhouding tussen de HBO₅-opleiding en mogelijke verkorte of aangepaste aanvullende programma's in aansluitende bacheloropleidingen. Aansluitend op het kader werden diverse reglementen aangepast en uitgebreid. In februari 2010 zijn de toetsingskaders goedgekeurd door het Vlaams Parlement. De bestaande opleidingen in het volwassenenonderwijs en de verpleegkundeopleidingen in de secundaire scholen die wensen te worden erkend als HBO₅-opleiding, moeten voor 1 januari 2014 een omvormingsdossier indienen bij de NVAO.

2.5.5 / Hogeronderwijsregister (Vlaanderen)

De NVAO is in opdracht van de Vlaamse regering belast met het ontwikkelen en actualiseren van het Hogeronderwijsregister (HOR- www.hogeronderwijsregister.be/ www.highereducation.be/). Dit register bevat informatie over alle hogeronderwijsinstellingen in Vlaanderen en alle Vlaamse bachelor- en masteropleidingen. Het register wordt centraal door de NVAO beheerd, maar ook eigen beheerders van de instellingen kunnen informatie aan het register toevoegen. Ook kunnen de instellingen gericht exports vanuit de databank produceren door zelf de informatie te kiezen die ze willen ontvangen. De databank stuurt de gegevens van geaccrediteerde opleidingen en/of instellingen naar de databanken van de NVAO en het Europese Grossroads

(www.grossroads.eu).

In 2010 vonden aan het Hogeronderwijsregister normale onderhoudswerkzaamheden plaats.

2.5.6 / Onderwijsdecreet XX (Vlaanderen)

De NVAO heeft in 2010 haar reglementen en handleidingen aangepast aan Onderwijsdecreet XX. Zo werden taalvarianten en enkele andere opleidingsvarianten ingevoerd en is het mogelijk geworden om ter bewaring van de clusterbeoordeling een accreditatietermijn van minder dan zes jaar vast te stellen.

2.5.7 / Opleiden in de School (Nederland)

In uitwerking van de kwaliteitsagenda *Krachtig meesterschap* voor het opleiden van leraren in de periode 2008-2010 werd 'Opleiden in de school' structureel verankerd in het Nederlandse onderwijsbestel vanaf het schooljaar 2009-2010.

Op 11 november 2010 heeft de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de 56 door haar erkende opleidingscholen uitgenodigd voor een conferentie met als onderwerp: 'Resultaten en ambities van de opleidingsscholen'. NVAO presenteerde daar de analyse van de 83 door haar beoordeelde aanvragen. Deze analyse kwam voort uit de vijf belangrijkste succesfactoren van en daaraan gekoppelde bedreigingen voor het opleiden in de school. De uitgeschreven versie van de analyse wordt gepubliceerd in VELON, het tijdschrift voor lerarenopleiders.

2.5.8 / Overgang van oud naar nieuw stelsel (Nederland)

Met ingang van 1 januari 2011 treedt een nieuw accreditatiestelsel in werking, zodat het jaar 2010 de geschiedenis ingaat als het laatste jaar van het oude accreditatiestelsel. De NVAO streeft naar een soepele overgang van oud naar nieuw en heeft daartoe in 2010 een aantal overgangsregelingen ontwikkeld.

2.5.9 / Rechtspersoon voor hoger onderwijs (Nederland)

Op 1 september 2010 is de aanwijzingsprocedure komen te vervallen. Vanaf deze datum kent de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) twee soorten organisaties die geaccrediteerde opleidingen kunnen verzorgen: de bekostigde instellingen en de rechtspersonen voor hoger onderwijs. Om rechtspersoon voor hoger onderwijs te worden (en daarmee geaccrediteerde opleidingen te kunnen verzorgen) geldt een specifieke procedure. De NVAO heeft haar rol neergelegd in het protocol NVAO verzwaarde toets nieuwe opleiding. De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap besluit na advies van de Inspectie van het Onder-

wijs op basis van de Beleidsregel bevoegdheid graadverlening hoger onderwijs (Staatscourant 23 september 2010, nr 14710).

In 2010 heeft de NVAO twee positieve adviezen uitgebracht in het kader van de tot 1 september 2010 geldende aanwijzingsprocedure. In twee gevallen heeft de NVAO negatief geadviseerd. In het verslagjaar heeft de NVAO nog geen besluiten genomen in het kader van de nieuwe procedure rechtspersoon voor hoger onderwijs.

2.5.10 / Validatie domeinspecifieke leerresultaten (Vlaanderen)

Het Decreet betreffende de Kwalificatiestructuur (30 april 2009) regelt onder meer het uitschrijven van gezamenlijke domeinspecifieke leerresultaten door de Vlaamse hogescholen en universiteiten en formuleert in dit verband een nieuwe taak voor de NVAO.

De domeinspecifieke leerresultaten worden gezamenlijk uitgewerkt door alle instellingen die een bepaalde opleiding aanbieden, dan vastgesteld door de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) en daarna door de NVAO gevalideerd. Daardoor worden die leerresultaten automatisch op niveau ingeschaald in de Vlaamse Kwalificatiestructuur. De gezamenlijke domeinspecifieke leerresultaten worden in plaats van de huidige domeinspecifieke referentiekaders – die door visitatiecommissies worden opgesteld – tijdens visitaties toegepast.

De NVAO was in 2010 als waarnemer betrokken bij het opzetten van de procedures door de stuurgroep van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) en de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) (Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad-VLUHR). Die stuurgroep heeft ook pilots georganiseerd voor opleidingen uit de sectoren Communicatie en Bouw.

De NVAO heeft een reglement opgesteld betreffende de validatie van de gezamenlijke domeinspecifieke leerresultaten. Dit reglement heeft betrekking op bestaande en op nieuwe opleidingen.

Bij de goedkeuring van vier aanvragen voor toetsing van een nieuwe opleiding heeft de NVAO de voorgestelde domeinspecifieke leerresultaten al gevalideerd.

2.5.11 / Verbreding opleidingen (Nederland)

Twee of meer in het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO) geregistreerde opleidingen kunnen tot één verbrede opleiding worden samengevoegd zonder dat

een 'toets nieuwe opleiding' behoeft te worden doorlopen; de zogenoemde planningsneutrale conversie. De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap beoordeelt of de samenvoeging al dan niet leidt tot een nieuwe opleiding. De NVAO voert op verzoek van de initiatiefnemende instelling een marginale toetsing uit op basis van haar 'Protocol verbreding opleidingen' en adviseert de minister. Wanneer deze een positief besluit neemt, kan het instellingsbestuur de wijzigingen in het CROHO doorvoeren. Vanaf het ogenblik dat de eerste inschrijving van studenten in de verbrede opleiding mogelijk is, kunnen studenten zich niet meer inschrijven voor de oorspronkelijke opleidingen.

In 2010 heeft de Universiteit Leiden twee aanvragen voor een planningsneutrale conversie aan de NVAO voorgelegd. In beide gevallen heeft de NVAO positief geadviseerd.

Op 1 april 2010 heeft de directeur Hoger Onderwijs en Studiefinanciering van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de NVAO verzocht zich uit te spreken over de voorgenomen integratie (planningsneutrale conversie) van wetenschappelijke masteropleidingen op het gebied van de geesteswetenschappen. De kern van het voorstel van de gezamenlijke decanen in de geesteswetenschappen is om het totale aanbod van meer dan 250 unieke CROHO geregistreerde wo-masteropleidingen terug te brengen tot 21 bredere opleidingen. Het nu bestaande palet wordt daarmee geconcentreerd in een overzichtelijk en hanteerbaar aantal brede opleidingen of wel wetenschappelijke domeinen.

Met deze operatie wordt het onderwijsaanbod in de geesteswetenschappen in Nederland op een zodanige wijze gherstructureerd dat het geheel programmatisch binnen aanvaardbare grenzen blijft. Er is daarmee sprake van een planningsneutrale conversie. Het bestuur van de NVAO heeft zich op 6 juli 2010 positief uitgesproken over de geplande planningsneutrale conversies in het kader van de herstructurering van het wetenschappelijke masteraanbod in de geesteswetenschappen.

2.5.12 / Wet versterking besturing (Nederland)

In Nederland is de Wet versterking besturing (Staatsblad 2010, 119) op verschillende tijdstippen in het jaar 2010 in werking getreden. De wet bevat bepalingen die rechtstreeks van betekenis zijn voor de NVAO. Hieronder volgt een opsomming van de belangrijkste wijzigingen die van belang waren voor de NVAO:

- › Op 30 april 2010 zijn inwerking getreden:
  - de *hersteltermijn bij accreditatie* (Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW), artikel 5a.12a).

Indien de NVAO vaststelt dat een opleiding niet voldoet aan het Accreditatiekader kan zij eenmaal de geldigheidsduur van het laatstgenomen accreditatie besluit of besluit toets nieuwe opleiding verlengen met een periode van ten hoogste twee jaren. Van deze bevoegdheid maakt de NVAO gebruik indien het naar haar oordeel aannemelijk is dat de opleiding binnen de gestelde termijn alsnog aan het Accreditatiekader voldoet;

- de *verlengde accreditatie bij overschrijding van de beslistermijn* door de NVAO (WHW, artikel 5a.9, lid 7). Indien de NVAO niet voor afloop van de lopende accreditatie een besluit heeft genomen, wordt de periode van de accreditatie verlengd tot aan het einde van het studiejaar of indien nodig tot aan het einde van het daarop volgende studiejaar. Dit heeft verder tot gevolg dat de bepaling dat de (lopende) accreditatie van rechtswege doorloopt totdat onherroepelijk op een aanvraag is beslist (de zogenoemde schorsende werking van bezwaar en beroep) is komen te vervallen.
- › Op 1 juli 2010 is inwerking getreden de bepaling die de *joint degree* mogelijk maakt (WHW, artikel 7.3c). Een bachelor- of een masteropleiding kan door twee of meer instellingen gezamenlijk worden verzorgd. Dit kan zowel met instellingen in Nederland als daarbuiten. De joint degree kan zowel op het niveau van een opleiding als van een afstudeerrichting. De NVAO beoordeelt of een opleiding of afstudeerrichting is te kwalificeren als een joint degree en als zodanig kan worden geaccrediteerd dan wel getoetst als toets nieuwe opleiding. In dat verband heeft de NVAO in nauw overleg met het ministerie, de VSNU en HBO-raad twee protocollen ontwikkeld. Aan de invoering van deze bepaling bestond binnen het hoger onderwijs grote behoefte. Reeds in het verslagjaar heeft de NVAO dan ook al een aantal besluiten met betrekking tot een joint degree opleiding genomen.
- › Op 1 september 2010 is de aanwijzingsprocedure komen te vervallen en vervangen door de procedure *Rechtspersoon voor hoger onderwijs* (zie verder 'Rechtspersoon voor hoger onderwijs').
- › Verder is op 1 september 2010 inwerking getreden de bepaling (WHW, artikel 5a.11, lid 5) die erin voorziet dat de NVAO bij gelegenheid van het besluit toets nieuwe opleiding aangeeft welk *onderdeel van het CROHO* naar haar oordeel passend is voor de opleiding. De CROHO-onderdelen zijn beschreven in artikel 3.1 van het Uitvoeringsbesluit WHW 2008.

Behandeling 'Ruim Baan voor Talent' gaat door

Het wetsvoorstel 'Ruim Baan voor Talent' dat voorstellen bevat voor 'selectie aan de poort' en collegegeldverhoging werd na de val van het kabinet Balkenende IV door de Tweede Kamer controversieel verklaard. In december 2010 heeft het kabinet Rutte de Tweede Kamer gevraagd de behandeling van dit wetsvoorstel voort te zetten. Het wetsvoorstel behelst ruimere mogelijkheden voor instellingen om te selecteren en een hoger collegegeld te heffen voor opleidingen met een residentieel karakter. De NVAO is gevraagd een toetsingskader te ontwerpen aan de hand waarvan de minister geadviseerd kan worden over het al dan niet toestaan van selectie aan de poort en/of collegegeldverhoging. Het toetsingskader is in december ook aan het Parlement toegezonden. De NVAO verwacht in het najaar van 2011 deze zogenoemde toestemmingstoetsen te kunnen uitvoeren, mocht de wet kunnen rekenen op goedkeuring door beide Kamers der Staten-Generaal.

Hoofdstuk 3

Beeld van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen

Het grote aantal positieve accreditatiebesluiten dat door de NVAO op basis van de visitatierapporten is uitgesproken, is een bewijs voor de basiskwaliteit die door de Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijsinstellingen wordt geleverd. Het huidige accreditatiestelsel maakt het (nog) niet mogelijk onderscheid aan te brengen in de mate waarin de opleidingen de basiskwaliteit overtreffen. In de volgende fase van het stelsel wordt dit in Nederland wel mogelijk en naar verwachting ook in Vlaanderen.

Daarmee zal meer recht worden gedaan aan de verscheidenheid in kwaliteit. Dat is goed voor de sector, omdat het 'voldoen aan de basiskwaliteit' geïnterpreteerd kan worden als 'net voldoende', een 'zesje' in de Nederlandse volksmond, terwijl een groot deel van de opleidingen daar waarschijnlijk bovengaan zal blijken te gaan.

Nederland

In Nederland zijn nu alle bestaande opleidingen éénmaal in het accreditatiestelsel beoordeeld. De eerste ronde beoordelingen en accreditaties heeft een kwaliteitsbodemp in het hogeronderwijsstelsel gelegd. Slechte opleidingen zijn verdwenen en bovendien zijn in de afgelopen jaren nogal wat bestaande opleidingen niet voor accreditatie voorgedragen. Het Centraal Register Opleidingen Hoger onderwijs (CROHO) is dientengevolge opgeschoond en bevat nu nog slechts geaccrediteerde opleidingen.

De accreditatie en de daaraan voorafgaande visitaties hebben een kwaliteitsverhogend effect gehad. Zowel de aandacht voor gestructureerde kwaliteitszorg als de aandacht voor de gerealiseerde kwaliteit zijn toegenomen. Mede onder druk van de publieke en politieke opinie hebben met name de hbo-opleidingen meer structuur in het onderwijs gebracht: er zijn meer contacturen voor de studenten verplicht gesteld, het aantal door studenten aan de opleiding bestede uren lijkt toe te nemen en ook is er veel meer aandacht gekomen voor de opleidingsgraad van de docenten in het hoger beroeps- onderwijs. Tevens is het praktijkgeoriënteerde onderzoek en de verbinding met het onderwijs aangescherpt.

In het beoordelingsproces zelf is de afgelopen jaren ontegenzeggelijk meer aandacht geschonken aan de kwaliteit van de examinering en van de afstudeerwerkstukken. Daarmee wordt

het kwaliteitsbewustzijn gestimuleerd. Gekoppeld aan andere instrumenten, zoals intakegesprekken, de ingangstoetsen voor taal en rekenen, en de aandacht voor de problematiek van de uitvallers, lijkt de verwachting gerechtvaardigd dat de kwaliteit van de hbo-opleidingen de komende jaren verder zal toenemen.

Dat geldt zowel voor de bekostigde als de rechtspersonen voor hoger onderwijs (aangewezen hogescholen). Voor de laatste categorie instellingen geldt overigens dat een deel van de instellingen moeite blijft houden met het behalen van het vereiste bachelor- en masterniveau. Dat kan deels te maken hebben met een gebrek aan ervaring in het vaststellen van dit niveau, maar kan soms ook op het conto geschreven worden van de noodzaak om te concurreren in een klaarblijkelijk niet al te grote markt. De NVAO stelt de inzet van de koepel NRTO (de opvolger van PAEPON) in dit opzicht zeer op prijs, omdat de leden van deze koepel elkaar aanspreken op de wijze waarop voorlichtings- en marketingactiviteiten plaatsvinden. Dat biedt een extra garantie op kwaliteitsbewustzijn. Het is dan ook soms schrijnend te moeten constateren dat niet bij deze koepel aangesloten particuliere instellingen de grenzen van de 'betamelijke voorlichting' opzoeken en soms overschrijden.

De NVAO heeft met voldoening geconstateerd dat veel opleidingen aandacht zijn gaan schenken aan de problematiek van langstudeerders, vaak met intensieve trajecten om deze studenten, die niet zelden al volledig in het arbeidsproces zijn opgenomen, alsnog hun diploma te laten behalen. Dat is op zichzelf een uitstekende zaak, omdat een diploma nu eenmaal een goede garantie biedt op een succesvolle loopbaan. Dan moet de waarde van dat diploma echter wel onomstreden zijn en de NVAO heeft dan ook met afschuw kennisgenomen van het totstandbrengen van alternatieve afstudeertrajecten die voor een verlaging van de diplomadrempeel hebben gezorgd en die – begrijpelijk en terecht – tot grote verontwaardiging en zorg hebben geleid.

Voor de NVAO betekent dit dat de komende jaren zo scherp mogelijk zal worden toegezien op het door studenten gerealiseerde eindniveau. Vanzelfsprekend wordt van de hogeronderwijsinstellingen en de beoordelingspanels eenzelfde strikte bewaking van de kwaliteit verwacht. Het bestaande wettelijke en beoordelingsregime biedt naar de mening van de NVAO voldoende mogelijkheden om een scherpe beoordeling mogelijk te maken, waarbij uiteraard van instellingen, opleidingen, docenten en studenten verwacht mag worden dat zij zich betamelijk, ethisch en professioneel zullen gedragen.

Het is zeker positief te duiden dat de inhoudelijke aandacht voor internationalisering in het Nederlandse hoger onderwijs lijkt toe te nemen. De pilots rond het certificaat internationalisering zijn daar een bewijs van. Met nadruk moet er op gewezen worden dat de mobiliteit van studenten en docenten slechts één van de mogelijkheden is om internationale en interculturele competenties te verwerven. Ook door middel van de inhoud van het curriculum, 'internationalisation at home', meertaligheid, werkbezoeken en gastcolleges kunnen de zo gewenste en noodzakelijke internationalisering van het onderwijs verder vorm worden gegeven.

Vlaanderen

Vergeleken met de incidenten en het heftige publieke en politieke debat in Nederland, lijkt het Vlaamse hoger onderwijs in relatief rustig vaarwater te verkeren. Deze schijn bedriegt echter, omdat het Vlaamse hoger onderwijs volop bezig is met een verregaande hervorming van de twee-cyclus hogeschoolopleidingen. Dat geldt enerzijds voor het uitbouwen van een academische oriëntatie bij deze bachelors en masters van de hogescholen en anderzijds de voorbereiding op de integratie van deze opleidingen binnen de universiteiten, met uitzondering van de artistieke opleidingen en de zeevaartopleidingen.

De NVAO heeft in 2010 kunnen constateren dat de hogescholen veel inspanningen hebben verricht om aan het eind van het academiejaar 2012-2013 aan de voorwaarden voor academische bachelors en masters te voldoen. Door middel van hoorzittingen en aanvullende beoordelingen is gepoogd om de grootst mogelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat deze opleidingen daarin inderdaad zullen slagen. Hoewel de beoordelingen over het algemeen vertrouwenwekkend en hoopgevend zijn, zullen de geassocieerde hogescholen en universiteiten de komende jaren blijvende aandacht aan het academiseringsproces moeten schenken.

De NVAO kijkt verder zonder al te grote zorgen naar de kwaliteit van de Vlaamse opleidingen. Vanwege de meer terughoudende opstelling ten opzichte van onderwijsvernieuwing wordt in Vlaanderen de kenniscomponent sterker benadrukt dan in Nederland. Het denken in competenties begint weliswaar op grotere schaal door te dringen, maar de kennis wordt er blijvend in geïntegreerd en de implementatie ervan geschiedt stapsgewijs en zeker niet ondoordacht. Hoewel daardoor af en toe de indruk kan ontstaan dat er weinig aandacht is voor de ontwikkeling van vaardigheden en attitudes, lijkt de arbeidsmarkt – net als overigens in Nederland – tevreden over het niveau van kennis en kunde van de afgestudeerden. Vlaanderen gaat heel voorzichtig om met het (laten) aanbieden van nieuwe opleidingen. Dat leidt er toe dat

opleidingen soms grote moeite hebben de beoordelende panels van de potentiële kwaliteit van de ontwikkelde opleidingen te overtuigen. Voor een deel is dat onwennigheid: waar Nederland af en toe de indruk wekt elke maatschappelijke trend of veranderingen om te zetten in een nieuwe opleiding en daar dus een grote vaardigheid in ontwikkeld te hebben, daar zijn Vlaamse instellingen vaak nog zoekend en is de tijdelijke intrekking van een aanvraag om nog verbeteringen aan te brengen, eerder regel dan uitzondering. Het is overigens opvallend dat ook in Vlaanderen particuliere en buitenlandse aanbieders op de hogeronderwijsmarkt beginnen te verschijnen, zij het met zeer wisselend succes.

Door de taalwetgeving zijn de Vlaamse instellingen minder goed toegankelijk voor buitenlandse studenten dan de Nederlandse. Dat heeft consequenties voor de wijze waarop in het onderwijs aandacht kan worden gegeven aan internationalisering en interculturaliteit. De indruk bestaat dat de Vlaamse instellingen nog een wereld te winnen hebben in de internationalisering, in elk geval op bachelorniveau. Hoewel de noodzaak van internationalisering ten volle wordt onderschreven, worden relatief kleine stappen gezet naar een betekenisvolle internationalisering van het onderwijs. Zeker voor de hogescholen geldt dat zij – met uitzondering van de sector van de kunstopleidingen – internationaal nog te weinig prestige hebben kunnen verwerven om alleen daarop te kunnen bouwen.

Hoofdstuk 4 Nieuw accreditatie- stelsel in Nederland ingevoerd

Op 31 december 2010 werden in de Staatscourant de ‘beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs’ gepubliceerd en op 1 januari 2011 trad het nieuwe accreditatiestelsel in werking. Begin 2011 zal nog volgen de algemene maatregel van bestuur waarin de herstelperiode wordt gereguleerd en nadere eisen worden gesteld aan het verlenen van een besluit ‘onder voorwaarden’, het zogeheten ‘Accreditatie besluit’.

Met de inwerkingtreding van de nieuwe wet begint een nieuw hoofdstuk in de ontwikkeling van de kwaliteitszorg in het Nederlandse hoger onderwijs. Het wetgevingsproces dat vooraf ging mag een schoolvoorbeeld genoemd worden van het Nederlandse overlegmodel, waarbij een groot aantal stakeholders zeer intensief werd betrokken bij het ontwerpen van de nieuwe wet. In 2008 en 2009 werd bovendien bij negen instellingen proef gedraaid met de nieuwe accreditatie-systematiek. Daarbij zijn ook Vlaamse instellingen betrokken geweest, zodat het ook voor Vlaanderen een goede oefening is geweest om concepten voor een nieuw stelsel in de praktijk af te toetsen. De ervaringen uit deze pilots werden vervolgens gebruikt bij het (her)formuleren van de nu gepubliceerde beoordelingskaders. De komende jaren zal moeten blijken of de nieuwe wet de ambitie om te komen tot een doelgerichte, meer inhoudelijke en administratief lichtere toetsing van de kwaliteit van het hoger onderwijs kan waarmaken.

Overgangsregeling

Bij de behandeling van de wet in beide Kamers der Staten-Generaal is het parlement akkoord gegaan met een overgangsregeling die een versnelde invoering van het lichtere accreditatieregime mogelijk maakt. In afwijking van de reguliere procedure, waarbij het behalen van de instellingstoets kwaliteitszorg vooraf dient te gaan aan het uitvoeren van de beperkte opleidingsbeoordeling, biedt het overgangsrecht de mogelijkheid nu al te beginnen met het beperkte kader.

Nederlandse hogeronderwijsinstellingen die voor ten minste 50 procent van hun opleidingen – die onder de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) vallen – een accreditatie door de NVAO hebben verkregen, kunnen tot 1 maart 2011 bij de NVAO de instellingstoets kwaliteitszorg aanvragen. Instellingen geven hiermee aan dat zij vanaf 1 januari 2011 kiezen voor beperkte opleidingsbeoordelingen, onder de verplichting dat zij binnen ten hoogste drie jaar de

instellingstoets behalen. De in deze periode verleende accreditaties en positief beoordeelde toetsen nieuwe opleidingen gelden voor ten hoogste drie jaar (totdat de instellingstoets heeft plaatsgevonden). De termijn wordt verlengd tot zes jaar wanneer de instellingstoets positief is doorlopen.

Vraagt de instelling geen instellingstoets kwaliteitszorg aan, dan is de uitgebreide opleidingsbeoordeling van toepassing. De instelling die de instellingstoets niet heeft behaald of de aanvraag niet tijdig heeft ingediend, valt terug in het uitgebreide regime. De instelling laat haar opleidingen met een voor drie jaar toegekende accreditatie dan aanvullend beoordelen, zodat zeker is dat iedere opleiding voldoet aan de eisen van het accreditatiestelsel.

De NVAO heeft de bevoegdheid om de spreiding van deze instellingstoetsen te bepalen: sommige instellingen kunnen binnen enkele maanden worden beoordeeld, andere instellingen uiterlijk binnen drie jaar. Hogeronderwijsinstellingen die niet deelnemen aan de regeling versnelde invoering kunnen drie jaar na invoering van de wet (dus vanaf 2014) een instellingstoets aanvragen, tenzij de NVAO eerder capaciteit beschikbaar heeft. De NVAO zal dit kenbaar maken.

Certificering secretarissen/coördinatoren

In 2010 heeft de NVAO zo'n honderd secretarissen/coördinatoren getraind in de nieuwe werkwijze en inmiddels 25 potentiële voorzitters voorbereid op de instellingstoets kwaliteitszorg. Tijdens de training staat centraal de noodzaak om te komen tot een werkwijze die minder belastend is voor de docenten en meer is gericht op de inhoud van de opleiding. Wanneer de NVAO en de instellingen deze doelstellingen gezamenlijk nauwgezet in het oog houden, heeft het verminderen van de administratieve lasten binnen het nieuwe stelsel kans van slagen. De NVAO zal daarom nauwgezet de vinger aan de pols houden en door middel van een breed samengestelde klankbordgroep regelmatig peilen of de implementatie van het nieuwe stelsel de beoogde doelen weet te halen.

En hoe ver staat Vlaanderen

In Vlaanderen is de discussie met de onderwijsinstanties, de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) en de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) (nu opgaand in de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad – VLUHR) over de volgende fase van het accreditatiestelsel in volle gang, maar nog niet neergelegd in wetgeving of voorstellen. Over de grote principes, die nauw aansluiten bij de Nederlandse, lijkt consensus te bestaan. Er zijn wel enkele opmerkelijke verschillen met Nederland. In Vlaanderen wordt de instellingstoets verplicht en alle opleidingen ondergaan de

beperkte opleidingsbeoordeling. De instellingstoets heeft formeel geen consequenties, anders dan dat hij wordt gepubliceerd en de resultaten eventueel worden meegenomen in de beperkte opleidingsbeoordelingen. De verwachting is dat deze principes in de volgende maanden in decreetsvoorstellen zullen resulteren. In principe zal Vlaanderen rond 2013 een volgende fase van het accreditatiestelsel ingaan.

Hoofdstuk 5 Internationaal

5.1 / Internationale netwerken en projecten

Ook in 2010 heeft de NVAO een zeer actieve rol vervuld binnen de netwerken van accreditatie- en kwaliteitszorgorganisaties. De secretariaten van het European Consortium for Accreditation in higher education (ECA) en het International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education (INQAAHE) zijn door de NVAO vervuld. NVAO bestuurders hebben de bestuursfuncties gecontinueerd binnen de European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA), het European Quality Assurance Register for Higher Education (EQAR), ECA en INQAAHE.

Voorts is de NVAO een actieve speler in diverse projecten van ECA en INQAAHE. Voor INQAAHE zijn dit projecten die door de Wereldbank en UNESCO worden gefinancierd en waarbij de NVAO als INQAAHE-secretariaat zorgdraagt voor de organisatie, administratie en verantwoording van deze projecten. Voor ECA is in september 2010 het project Transparent European Accreditation decisions & Mutual recognition agreements II (TEAM II), succesvol afgerond. De NVAO trad hierbij op als coördinator. In juni werd in Oostenrijk een Europees congres georganiseerd over joint programmes en er zijn diverse publicaties over de accreditatie en erkenning van joint programmes verschenen. Meer informatie over het door de Europese Commissie medegefinancierde TEAM II is te vinden op de website: <http://www.eacaconsortium.net/main/projects/team-ii>

In oktober zijn twee nieuwe ECA projecten gestart met subsidie van de Europese Commissie waarbij de NVAO eveneens als coördinator optreedt:

1. European Training of QA Experts (E-TRAIN) heeft als doel om internationale experts te trainen die ingezet kunnen worden in procedures in diverse Europese landen. Daartoe worden trainingsprogramma's ontwikkeld en een databank voor gebruik door de accreditatieorganisaties opgezet waarin experts uit verschillende landen worden opgenomen. Er vindt tevens training van medewerkers van accreditatieorganisaties plaats. Informatie: <http://www.eacaconsortium.net/main/projects/e-train>
2. Joint programmes: Quality Assurance and Recognition of degrees awarded. Doel van dit project is om zowel de accreditatie als de erkenning van diploma's van joint programmes te vergemakkelijken. Informatie: <http://www.eacaconsortium.net/main/projects/joqar>

ECA streeft onder meer naar wederzijdse erkenning van accreditaties. In december 2010 vond bij de NVAO in Den Haag

een bijeenkomst plaats waarbij een aantal ECA-leden een multilaterale overeenkomst heeft getekend tot wederzijdse erkenning van de accreditatie van joint programmes. Bij die gelegenheid zijn tevens diverse bilaterale erkenningsovereenkomsten tussen ECA leden verlengd, bij vier daarvan is de NVAO betrokken. Een accreditatie die in één van de betreffende landen is verleend, hoeft dan in een ander betrokken land niet opnieuw te worden gedaan, en kan direct worden erkend.

5.2 / Joint degrees

Sinds 1 juli 2010 is het in Nederland wettelijk mogelijk dat hogeronderwijsinstellingen joint degrees aanbieden. In Vlaanderen bestaat die mogelijkheid al langer. Een joint degree-opleiding is in Nederland een opleiding die een Nederlandse instelling verzorgt samen met één of meer Nederlandse of buitenlandse instellingen voor hoger onderwijs en die leidt tot een gezamenlijk diploma. De NVAO heeft daarvoor, in overleg met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en de koepelorganisaties, protocollen ontwikkeld voor het beoordelen van aanvragen voor joint degree-opleidingen (toets nieuwe opleiding en accreditatie). De NVAO heeft de protocollen en regelgeving over joint degrees in diverse bijeenkomsten met instellingen toegelicht. OCW voert regelmatig overleg met de NVAO en de koepels om de uitvoering van de regelgeving te bespreken.

Inmiddels is een handvol aanvragen voor joint degree-opleidingen ingediend en heeft de NVAO de eerste positieve besluiten genomen. Op dit moment betreft het vooral aanvragen die voortvloeien uit een samenwerking tussen Nederlandse instellingen. Uit gesprekken met instellingen kan worden afgeleid dat in 2011 ook aanvragen voor accreditatie of toets nieuwe opleiding van joint degree-opleidingen tussen Nederlandse en buitenlandse instellingen worden ingediend.

5.3 / Pilot bijzonder kenmerk Internationalisering

Eind 2009 nam de NVAO in samenwerking met een aantal experts het initiatief om te komen tot een beoordelingskader voor een bijzonder kenmerk internationalisering. Er zijn verschillende redenen waarom opleidingen internationalisering willen laten beoordelen door middel van een dergelijk bijzonder kenmerk. Ten eerste is het in de open economieën van Nederland en Vlaanderen vanzelfsprekend dat afgestudeerden van hogeronderwijsopleidingen over de competenties beschikken om in een internationale en multiculturele omgeving te functioneren, ten tweede lijkt de tijd rijp om op het gebied van internationalisering een verdere professionaliser-

seringsslag te maken en tot slot hebben veel opleidingen behoefte aan erkenning van de door hen verrichtte inspanningen. Het bijzonder kenmerk internationalisering vormt een dergelijke erkenning.

In 2010 is het kader getest in een aantal pilots. De interesse van instellingen bleek groot; het aantal aanvragen voor deelname oversteeg ruimschoots de verwachtingen. Uiteindelijk namen 12 instellingen met 21 opleidingen uit Nederland en Vlaanderen aan de pilot deel. De uitgangspunten zijn uitgewerkt in het 'Framework for the assessment of internationalisation as a distinctive (quality) feature'.

De pilot werd uitgevoerd in de tweede helft van 2010. In de periode juni-oktober werden 16 *site visits* gehouden, resulterend in 16 panelrapporten die door de panelvoorzitters, proces coördinatoren en secretarissen in twee clusters zijn besproken. Na analyse van de resultaten kon de NVAO op 15 december 2010 tijdens het seminar 'Assessment of Internationalisation' aan 18 Nederlandse en Vlaamse opleidingen het bijzonder kenmerk 'Internationalisering' uitreiken. Tien van deze opleidingen ontvingen daarnaast het certificaat 'Internationalisering' met het oordeel 'goed'.

De suggesties voor verbetering worden verwerkt in een evaluatierapport dat samen met de bijgestelde richtlijnen en het beoordelingskader in maart 2011 zal verschijnen. Opleidingen kunnen dan met de verbeterde kaders een bijzonder kenmerk internationalisering aanvragen als onderdeel van een accreditatie. De *good practices* op het gebied van internationalisering zal de NVAO via een 'ruilbeurs' samenbrengen op het digitale kwaliteitsplatform *qazine.eu*. Instellingen kunnen op deze wijze ervaringen op het gebied van internationalisering uitwisselen. De NVAO hoopt met deze initiatieven te kunnen bijdragen aan zowel de kwaliteitsverbetering van internationalisering als aan het inzetten van internationalisering ten behoeve van de algehele kwaliteit van het hoger onderwijs.

De pilot is ook goed ontvangen door het European Consortium for Accreditation in higher education (ECA). ECA werkt momenteel aan een voorstel om een Europees certificaat voor internationalisering te ontwikkelen. Opleidingen in Europa die menen dat hun internationalisering goed of excellent is, kunnen dit Europees certificaat aanvragen. Naar verwachting gaan de pilots voor dit Europese certificaat in 2012 van start.

5.4 / Samenwerkingsovereenkomsten

Op 17 juni 2010 tekende de NVAO een Memorandum of Understanding met de Japanse National Institution for Academic Degrees and University Evaluation (NIAD-UE).

De NIAD-UE evalueert Japanse universiteiten en heeft taken op het gebied van de erkenning van academische graden. Vanwege deze laatste taken en ter bevordering van internationale samenwerking tussen Japanse en Nederlandse hogeronderwijsinstellingen tekende de Nuffic eveneens een Memorandum met NIAD-UE. Beide memoranda zijn getekend tijdens een bijeenkomst op de Nederlandse ambassade in Tokio in aanwezigheid van vertegenwoordigers van Vlaanderen en de Belgische en Nederlandse ambassade. De NVAO verzorgde tevens op uitnodiging van NIAD-UE drie presentaties tijdens het Japan - Europe Quality Assurance Seminar.

Op 15 oktober 2010 heeft de NVAO met de Chinese Education Association for International Education (CEAIE) in Beijing afspraken gemaakt op het gebied van internationale samenwerking. Tevens hebben beide partijen een Letter of Intent getekend. Tijdens de conferentie in Beijing van 15-17 oktober 2010 sprak NVAO-bestuurslid Leendert Klaassen over diverse ontwikkelingen en ervaringen van NVAO en de International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education (INQAAHE) over internationale samenwerking op het gebied van kwaliteitszorg.

CEAIE houdt zich voornamelijk bezig met studentenmobiliteit. De organisatie heeft een samenwerkingsovereenkomst gesloten met Nuffic voor de oprichting van een Netherlands Education Support Office (NESO) in Beijing, dat op 15 oktober 2010 is geopend. Ook op het gebied van kwaliteitszorg wil CEAIE in China verdere initiatieven ontplooiën en daarom heeft ze onder meer samenwerkingsintenties uitgesproken richting de Engelse Quality Assurance Agency for Higher Education (QAA) en NVAO.

Internationale activiteiten in 2010

- › De NVAO is in 2010 als partner betrokken geweest bij enkele projecten die onder coördinatie van Nederlandse of Vlaamse organisaties zijn uitgevoerd. De NVAO heeft daarnaast de coördinatie op zich genomen van een project in Kroatië waarbij instellingsaudits zijn uitgevoerd bij drie Kroatische hogescholen. Dit project wordt uitgevoerd met subsidie van de Vlaamse regering.
- › Nadat is vastgesteld dat de Nationale Kwalificatieraamwerken voor Nederland en Vlaanderen voldoen aan de door de ministers van de Bologna landen vastgestelde eisen, is in het verslagjaar ook gewerkt aan de totstandkoming van nationale kwalificatieraamwerken die voldoen aan het door de Europese Commissie vastgestelde Europese kwalificatieraamwerk. De NVAO is bij dit werk betrokken, onder andere door de deelname aan een expertgroep (Nederland) of stuurgroep (Vlaanderen).
- › In 2010 heeft de NVAO twee aanvragen uit Curaçao positief beoordeeld. Deze beoordelingen vallen niet onder de reguliere wettelijke taken van de NVAO (de WHW geldt immers niet buiten Nederland), maar worden uitgevoerd als een bijkomende opdracht en op kosten van de aanvragende instelling. Er zijn tevens vragen beantwoord en overleg gevoerd over beoogde indiening van aanvragen uit de (voormalige) Nederlandse Antillen en Aruba, alsmede uit Suriname.
- › De NVAO ontving het afgelopen jaar delegaties uit onder andere Aruba, China, Curaçao, Ethiopië, Frankrijk, Ghana, India, Japan, Litouwen, Oost-Timor, Polen, Rusland, Saoedi-Arabië, Suriname, Taiwan, Trinidad en Tobago, en Zweden.
- › In december 2010 vonden de twee ECA- en NVAO-seminars 'Assessment of Internationalisation' plaats over het bijzonder (kwaliteits)kenmerk internationalisering.

Hoofdstuk 6

Contacten met stake- holders

De NVAO neemt graag kennis van de ontwikkelingen binnen de instellingen en opleidingen en streeft naar partnerschap met overheden, hogeronderwijsinstellingen, evaluatiebureaus, evaluatieorganen, studentenorganisaties en (koepel)organisaties in het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs. De NVAO organiseert bijeenkomsten om ervaringen te delen en wederzijds van gedachten te wisselen. Onderstaand een overzicht.

6.1 / Hogeronderwijsinstellingen, overheden en koepel- en studentenorganisaties

Op 1 februari 2010 organiseerde de NVAO ter gelegenheid van haar vijfjarig bestaan bij De Haagse Hogeschool in Den Haag de bijeenkomst 'Vijf jaar NVAO. Vijf jaar binationale samenwerking' voor circa 300 vertegenwoordigers van Nederlandse en Vlaamse universiteiten, hogescholen, VBI's, evaluatieorganen en koepel- en studentenorganisaties. Na een introductie door Paul Wouters voerde Lieven Verstraete (*CANVAS TerZake*) een gesprek met de Nederlandse en Vlaamse (voormalige) ministers van Onderwijs Loek Hermans, Marleen Vanderpoorten, Ronald Plasterk en Pascal Smet over de keuzes van destijds, de meerwaarde van accreditatie en kwaliteitszorg en hun visie op de toekomst van (kwaliteitszorg binnen) het hoger onderwijs. NVAO-voorzitter Karl Dittrich overhandigde de bewindslieden het rapport 'Vijf jaar NVAO. Kwaliteit getoetst.' en het nieuwe magazine Q&A. De bewindslieden openden de webportal over kwaliteitszorg in het hoger onderwijs, *qazine.eu*. De NVAO reikte tijdens de bijeenkomst een 'bewijs van verdienste' uit aan acht personen als vertegenwoordigers van de *peers* binnen het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs die de afgelopen jaren een positieve bijdrage hebben geleverd aan het kwaliteitsbewustzijn. Tevens kon het 3000ste NVAO-besluit worden overhandigd aan Avans Hogeschool Den Bosch.

Op 21 april 2010 vond een informatiebijeenkomst plaats voor de samenwerkende hogescholen en instellingen voor beroepsvoorbereidende educatie (Bve-instellingen) ten behoeve van de vierde pilotronde voor Associate-degree-programma's.

Op 16 september 2010 organiseerde de NVAO in Den Haag voor 65 personen van verschillende kunstvakopleidingen

onder leiding van Olchert Brouwer (Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten) het seminar 'Onderzoek en Ondernemerschap in de Kunstvakopleidingen'. Het seminar kende ook een grote belangstelling uit Vlaanderen. Het NVAO-rapport 'Analyse visitatierapporten kunstvakopleidingen' vormde de aanleiding tot dit seminar. Het programma ging in op de belangrijkste aandachtspunten uit deze systeembrede analyse, te weten 'onderzoek' en 'ondernemerschap in de opleidingen'. Het NVAO-rapport fungeerde tevens als referentiekader voor de commissie Dijkgraaf ten behoeve van het sectorplan door de HBO-raad.

Ter voorbereiding op het nieuwe accreditatiestelsel ontwikkelde de NVAO van september t/m november 2010 drie bestuurlijke informatiebijeenkomsten voor 132 vertegenwoordigers van Colleges/Raden van Bestuur en decanen van bekostigde en particuliere universiteiten en hogescholen en in Amsterdam, Eindhoven, Rotterdam, Utrecht en Zwolle regionale informatiebijeenkomsten voor ca. 480 afdelings- en opleidingsverantwoordelijken, kwaliteitszorgmedewerkers en docenten van hogeronderwijsinstellingen. De deelnemers ontvingen het Q&A-magazine 'Nieuw stelsel'.

Op 15 december 2010 vond voor 185 geïnteresseerden het seminar 'Assessment of Internationalisation' plaats over het bijzonder (kwaliteits)kenmerk internationalisering.

De NVAO organiseerde tot slot op 17 december 2010 – in samenwerking met het Departement Onderwijs, VLHORA en de pedagogische begeleidingsdiensten GOI, OVSG, POV en VDKVO – bij de Plantijn Hogeschool van de provincie Antwerpen voor circa 270 belangstellenden de studiedag 'HBO₅ startklaar-Leren uit proefprojecten' waarop de leereffecten van de proefprojecten HBO₅ werden gedeeld met het betrokken veld. De deelnemers ontvingen tevens het rapport 'Leereffecten proefprojecten HBO₅'.

6.2 / Evaluatiebureaus en evaluatieorganen

Nederland kende tot de start van het nieuwe accreditatiestelsel in 2011 een vrije markt van visiterende en beoordelende instanties (VBI's) die in opdracht van de instelling een beoordeling van de opleiding uitvoeren. De NVAO voerde in het verslagjaar geen audit uit van de VBI's, maar had wel regelmatig overleg met de (secretarissen van de) VBI's. Vanaf 2011 vormen de 'oude' VBI's de externe evaluatiebureaus die desgewenst instellingen kunnen ondersteunen bij het uitvoeren van een visitatie bij de accreditatie van bestaande opleidingen. De NVAO moet vooraf instemmen met de samenstelling van het panel. Voor de instellingstoets

kwaliteitszorg en het toetsen van nieuwe opleidingen stelt de NVAO de audit- en panelcommissie samen.

In Vlaanderen voerde de NVAO in 2010 regelmatig overleg met de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) en de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) over de voortgang van de verschillende procedures. De VLIR en de VLHORA hebben als evaluatieorgaan een belangrijke rol in de beoordeling van de kwaliteit van de opleidingen van ambtshalve geregistreeerde hogeronderwijsinstellingen (de klassieke hogescholen en universiteiten). Zij coördineren immers de visitaties bij alle ambtshalve geregistreeerde instellingen.

Op 20 december 2010 zijn de VLIR en de VLHORA overgegaan tot het oprichten van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) die in 2012-2013 in de plaats zal treden van de bestaande koepelorganisaties. Concreet is de VLUHR in de plaats getreden van de VLIR en de VLHORA voor alle kwaliteitszorgprojecten waarvan het zelfevaluatierapport vanaf 1 september 2010 wordt aangeleverd.

Hoofdstuk 7

Organisatie

7.1 / Interne kwaliteitszorg

In het vorige jaarverslag stelde de NVAO dat een goede interne kwaliteitszorg de organisatie in staat stelt haar processen voortdurend te monitoren en bij te stellen als dat nodig is. Ook kan de NVAO vanuit een geformaliseerde aanpak gemakkelijker verantwoording afleggen aan belangrijke derden, zoals de Europese partners en de stakeholders, het Comité van Ministers, hogeronderwijsinstellingen, koepelorganisaties en studenten. Deze uitgangspunten golden ook in 2010.

De NVAO gebruikt het European Foundation for Quality Management, het EFQM-model, als basis voor de inrichting van haar interne kwaliteitszorg, maar geeft er een eigen uitwerking aan die de organisatie past. Deze benadering functioneert al enkele jaren naar tevredenheid. Er wordt een kwaliteitscyclus van twee jaren doorlopen met halverwege een tussenrapportage en aan het eind van deze periode een volledige kwaliteitsrapportage. De per taakgebied in de organisatie opgestelde activiteitenplannen (met concrete streefdoelen) en voortgangsrapportages zijn onverminderd belangrijke schakels in het proces van interne kwaliteitszorg.

Een belangrijk onderdeel in de interne kwaliteitszorg is verdere scholing van en vergroting van betrokkenheid van het personeel. Een concrete activiteit op dit punt in 2010 was een reflectiedag voor het volledige personeel. Deze dag stond in het teken van de presentatie van de behaalde resultaten in het licht van de geformuleerde streefdoelen in 2008. De opbrengst van de dag is geïnventariseerd en meegenomen bij het opstellen van nieuwe streefdoelen c.q. verbeteractiviteiten in de verschillende taakgebieden in de loop van 2010.

In het verslagjaar is verder gewerkt aan een systematische aanpak van de evaluatie onder externe stakeholders, zoals de instellingen en opleidingen in het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen. In 2011 wordt een start gemaakt met de uitvoering hiervan.

Volgens de ingezette tweejaarlijkse cyclus wordt eind 2011 een nieuw kwaliteitsverslag opgesteld, samen met het zelf-evaluatierapport van de NVAO. De realisatie van dit rapport is de opmaat naar de externe review van de NVAO in 2012 door een commissie ingesteld door ENQA, het Europese netwerk van kwaliteitszorg organisaties.

7.2 / Organisatie

In de samenstelling van het personeelsbestand van de NVAO hebben het afgelopen jaar enkele wisselingen plaatsgevonden. Op 31 december 2010 waren er 48 personen bij de NVAO werkzaam (44,37 fte, exclusief bestuur, medewerkers

ingezet bij CDHO en inhuur, zie ook 'Tabel NVAO functies-fte'). Ten opzichte van 2009 werden vanuit kostenoverwegingen twee medewerkers in dienst genomen ter vervanging van ingehuurde medewerkers.

In het verslagjaar 2010 waren 41 (85 procent) medewerkers bij de NVAO in dienst en waren 7 medewerkers (15 procent) gedetacheerd vanuit Nederlandse en Vlaamse instellingen. Sinds 2009 maakt de NVAO geen gebruik meer van de inhuur van uitzendkrachten, maar wordt gebruik gemaakt van een kleine groep vaste oproepkrachten.

Voor de medewerkers in dienst van de NVAO gelden de Nederlandse rechtspositieregels voor rijksambtenaren, conform de beheersregeling tussen de NVAO en het Comité van Ministers. Op basis hiervan is een personeelsreglement ontwikkeld voor alle medewerkers. In 2010 is dit uit 2005 daterende personeelsreglement (Werkregeling Personeel) geactualiseerd.

Verder beschikt de NVAO vanaf het verslagjaar over een arbeidsomstandighedenbeleid en een ziekteverzuimprotocol. In het kader van de in 2009 uitgevoerde RI&E is uitvoering gegeven aan het verminderen van geconstateerde knelpunten. De bedrijfshulpverlening is opnieuw ingevuld door middel van het benoemen van vijf BHV-ers en één reserve BHV-er. Op het gebied van collectieve scholing zijn er voor het personeel diverse trainingen in het kader van het nieuwe accreditatiestelsel en in schriftelijke verslaglegging georganiseerd.

In 2010 is gewerkt aan het uitwerken van een vernieuwde organisatiestructuur zodat de NVAO intern klaar is voor de invoering van het nieuwe accreditatiestelsel. Voor de functies direct betrokken bij het behandelen van aanvragen zijn nieuwe functieprofielen en competenties opgesteld. Binnen de nieuwe organisatiestructuur wordt gewerkt met vier coördinatoren met ieder een eigen aandachtsgebied.

Het afgelopen jaar is een nieuwe wervings- en selectieprocedure ingevoerd om studenten aan te trekken uit het hoger onderwijs die een bijdrage kunnen leveren aan het beoordelingsproces van nieuwe opleidingen. Een pool van acht studentleden neemt sinds het najaar van 2009 deel aan de activiteiten van de panels die worden ingezet om de NVAO te adviseren over de kwaliteit van (aanvragen voor) nieuwe opleidingen in Nederlandse en Vlaamse hoger beroeps onderwijs of wetenschappelijk onderwijs.

Tabel NVAO fte's per functie

per 31 december (exclusief bestuur en inhuur)

Functie	FTE in dienst	FTE detachering	Totaal 2010	FTE in dienst	FTE detachering	Totaal
	2010	2010		2009	2009	2009
> Directie	-	1	1	-	1	1
> Hoofd P&O	0,67	-	0,67	0,67	-	0,67
> Communicatie	2	0,5	2,5	2	0,5	2,5
> Jurist	0,8	-	0,8	0,8	-	0,8
> Beleids-medewerkers	17,4	5	22,4	16,4	6	22,4
> Beleids-medewerkers Internationaal	4	-	4	4	-	4
> Ondersteuning	11	-	11	9	-	9
> Catering en logistiek	2	-	2	2	-	2
> Totaal	37,87	6,5	44,37	34,87	7,5	42,37

Tabel CDHO fte's per functie

per 31 december

Functie	FTE in dienst	FTE detachering	Totaal	FTE in dienst	FTE detachering	Totaal
	2010	2010	2010	2009	2009	2009
> CDHO	3,65	1	4,65	3,65	1	4,65
Totaal	3,65	1	4,65	3,65	1	4,65

7.3 / Communicatie

De NVAO organiseerde in het verslagjaar 13 bijeenkomsten met Hogeronderwijsinstellingen, evaluatiebureaus, evaluatieorganen en koepel- en studentenorganisaties in het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs om elkaar wederzijds te informeren over ervaringen, voorstellen en uitgangspunten (zie paragraaf 6.1).

Algemene informatie verstrekt de NVAO via nieuwsberichten, de website *www.nvaonet* en een elektronische nieuwsbrief. De NVAO publiceert op haar website de beoordeelde accreditatieaanvragen en aanvragen toets nieuwe opleidingen, evenals het besluit zelf en het rapport, c.q. advies (WHW 1.18, eerste en derde lid). De NVAO publiceert tevens de negatieve besluiten, ook als de opleiding bezwaar of beroep aantekent.

In 2010 zijn de voorbereidingen voor het vernieuwen van de website van de NVAO gestart, mede in afstemming met het Hogeronderwijsregister in Vlaanderen en met de ontwikkelingen bij de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) om te komen tot een digitale uitwisseling van gegevens en aanvraagprocedures, onder meer samen met de Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs (CDHO) en het Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs (CROHO).

De NVAO heeft in het verslagjaar 44 nieuwsberichten gepubliceerd en in zeven elektronische nieuwsbrieven naar ruim 2.300 personen in Nederland en Vlaanderen verslag gedaan van nieuwsfeiten, ervaringen, procedures en reglementen. In 2010 stond vooral de berichtgeving over het nieuwe accreditatiestelsel centraal.

De website van de NVAO is in 2010 bezocht door in totaal 110.060 unieke bezoekers (2009: 87.589) die in totaal 167.678 bezoeken brachten (2009: 134.888).

Via het algemene e-mailadres *info@nvaonet* zijn het afgelopen jaar ruim duizend vragen beantwoord (2009: 1.257; 2008: 515 en 2007: 475). Studenten en hun ouders ervaren de NVAO als een belangrijke informatiebron voor informatie over het hoger onderwijs, de eventuele accreditatie van een opleiding en de te verkrijgen graad. De NVAO verwijst zo nodig naar andere relevante organisaties in het hogeronderwijsveld, zoals de Nederlandse en Vlaamse ministeries van Onderwijs, Nuffic en NARIC, de Dienst Uitvoering Onderwijs en de websites Hogeronderwijsregister, studiekeuze123.nl en Crossroads.

Het Nederlands- en Engelstalige beeldmerk 'geaccrediteerde opleiding' van de NVAO is tot nu toe verstuurd naar 205 vertegenwoordigers van Nederlandse en Vlaamse hogeroponderwijsinstellingen (2009: 187; 2008: 151 en 2007: 133). De instellingen gebruiken dit beeldmerk om aan te geven welke opleidingen de NVAO heeft geaccrediteerd. In 2010 is het beeldmerk uitgebreid met de Nederlands- en Engelstalige versies 'bijzonder kenmerk' en 'bijzondere kwaliteit'.

Hoofdstuk 8

Verkorte jaarrekening

De in dit hoofdstuk opgenomen balans en staat van baten en lasten, alsmede de toelichting daarop zijn ontleend aan de jaarrekening 2010. De jaarrekening 2010 kan worden opgevraagd bij de NVAO.

8.1 / Balans

Balans per 31 december 2010 (na resultaatbestemming)

x € 1.000	31-12-2010	31-12-2009
Immateriële vaste activa		
> Kosten van onderzoek en ontwikkeling	159	106
	159	106
Materiële vaste activa		
> Andere vaste bedrijfsmiddelen	380	496
	380	496
Vlottende activa		
> Vorderingen	129	121
> Overlopende activa	360	253
> Liquide middelen	3.278	3.714
	3.767	4.088
Totaal activa	4.306	4.690
Eigen vermogen		
> Onbestemde reserve	325	198
> Bestemde reserve	1.005	1.798
> Wettelijke reserve	159	106
	1.489	2.102
Voorzieningen		
> Overige	180	7
	180	7
Kortlopende schulden		
> Crediteuren	259	423
> Belastingen en premies sociale verzekeringen	190	178
> Overige schulden	827	880
> Overlopende passiva	1.361	1.100
	2.637	2.581
Totaal passiva	4.306	4.690

8.2 / Staat van baten en lasten over 2010

x € 1.000	Realisatie 2010	Nederland 2010	Vlaanderen 2010	Begroting 2010	Realisatie 2009
Bedrijfsopbrengsten					
> Subsidies	5.573	3.286	2.287	5.692	5.880
> Inkomsten uit toetsing en accreditatie	1.291	1.089	202	1.130	1.111
> Overige opbrengsten	900	654	246	501	884
Som bedrijfsopbrengsten	7.764	5.029	2.735	7.323	7.875
Bedrijfskosten					
> Bestuurskosten	698	429	269	677	674
> Lonen en salarissen	2.667	1.756	911	2.520	2.329
> Sociale lasten	483	355	128	417	487
> Afschrijvingskosten	207	124	83	259	248
> Overige bedrijfskosten	4.362	2.718	1.644	3.543	4.751
Som der bedrijfslasten	8.417	5.382	3.035	7.416	8.489
Bedrijfsresultaat					
> Financiële baten en lasten	(653)	(353)	(300)	(93)	(614)
	40	24	16	100	82
Resultaat	(613)	(329)	(284)	7	(532)

8.3 / Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Algemeen

De NVAO is een internationaal verdragsrechtelijke instantie met rechtspersoonlijkheid naar publiek Nederlands recht, overeenkomstig het Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Vlaamse Gemeenschap van België inzake de accreditatie van opleidingen binnen het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs van 3 september 2003. De NVAO is opgericht per 1 februari 2005 en is gevestigd te Den Haag.

Via een wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (versterking besturing) is de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen, onverminderd het Accreditatieverdrag en het daarop gebaseerde Beheersreglement, op de NVAO van toepassing.

De jaarrekening is opgesteld volgens de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving. De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's.

Grondslagen voor de waardering van balans en resultaatbepaling

De jaarrekening is opgesteld volgens de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving. De NVAO past in het bijzonder RJ 640 Organisaties zonder winststreven toe. Om een goed inzicht te geven in de bijzondere karakteristiek van de NVAO zijn op basis van RJ 640.302 omschrijvingen van en indelingen in posten voor zover nodig aangepast ten opzichte van de modellen voor balans en winst- en verliesrekening zoals opgenomen in het Besluit modellen jaarrekening.

Algemeen

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de NVAO zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

De baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's.

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van

baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Grondslagen voor rechtmatigheid

De NVAO is op basis van de Kaderwet ZBO verantwoordelijk voor een rechtmatige besteding van middelen. Voor de NVAO betekent een rechtmatige besteding dat de uitgaven in overeenstemming zijn met de doelstellingen van de NVAO, de personele uitgaven in overeenstemming zijn met de geldende arbeidsvoorwaarden en dat de Europese aanbestedingsregels worden nageleefd. Voorts leeft de NVAO de Wet Openbaarmaking uit Publieke middelen gefinancierde topinkomens (WOPT) na.

8.4 / Toelichting op de staat van baten en lasten

Bedrijfsopbrengsten

Subsidies

De specificatie van deze post is als volgt:

x € 1.000	Realisatie 2010	Begroting 2010	Realisatie 2009
> Nederland	3.286	3.405	3.558
> Vlaanderen	2.287	2.287	2.322
Stand per			
31 december	5.573	5.692	5.880

De subsidies hebben betrekking op door de Vlaamse en Nederlandse overheid toegewezen wettelijke taken en kennen een structureel karakter.

De daling van de inkomsten uit subsidie ten opzichte van het jaar 2009 komt uit op € 307.000. Dit komt neer op 5,2 procent. De subsidie langs Nederlandse zijde valt € 119.000 lager uit dan begroot. Dit wordt voor een belangrijk deel verklaard, doordat de NVAO in 2009 de te verrekenen inkomsten uit toetsing en accreditatie incidenteel heeft mogen verlagen voor de kosten in verband met een piek in werklast op het gebied van toets nieuwe opleiding. Deze extra bate uit 2009 werd gefinancierd door een korting op de subsidietoezegging over 2010.

Inkomsten uit toetsing en accreditatie

De specificatie van deze post is als volgt:

x € 1.000	Realisatie 2010	Begroting 2010	Realisatie 2009
> Nederland	1.089	1.025	1.016
> Vlaanderen	202	105	95
	1.291	1.130	1.111

De inkomsten uit toetsing en accreditatie valt € 161.000 hoger uit dan begroot. De stijging ten opzichte van het jaar 2009 komt uit op € 180.000. Dit komt neer op 16,2 procent. De opbrengsten met betrekking tot de dossiers die op balansdatum nog onderhanden waren, zijn verantwoord in dat jaar voor zover daar geleverde prestaties tegenover stonden. Voor zover dat niet het geval was zijn de vooruitontvangen bedragen gepresenteerd onder de kortlopende schulden als vooruitontvangen bijdragen instellingen.

Overige opbrengsten

De overige opbrengsten zijn als volgt opgebouwd:

x € 1.000	Realisatie 2010	Nederland 2010	Vlaanderen 2010	Begroting 2010	Realisatie 2009
> Congressen	11	10	1	-	6
> Extra taak: NQF	-	-	-	30	2
> Extra Taak:					
Associate Degrees	149	149	-	-	-
> Extra Taak:					
Opleiden in de School	9	9	-	-	617
> Extra Taak:					
hosting CDHO	101	101	-	115	-
> Extra Taak: HBO ₅	14	-	14	-	-
> Extra Taak: Croatië	59	-	59	-	-
> Extra Taak: Pilot					
Internationalisering	57	34	23	-	-
> Extra Taak: Team II	214	128	86	200	46
> Extra taken:					
Overige internationaal	87	52	35	-	28
> Extra Taak:					
Overig nationaal	36	36	-	100	129
> Doorbelaste kosten	163	135	28	56	56
Stand per 31 december	900	654	246	501	884

De overige opbrengsten betreffen opbrengsten die samenhangen met toegangsgelden voor georganiseerde congressen en de ontvangen bijdragen van o.a. het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en het Vlaamse ministerie voor extra taken. Dit betreffen in 2010 de taken Associate Degrees, Opleiden in de School, Educatieve Minoren en Sectoranalyse Kunstvakonderwijs in Nederland. Langs Vlaamse zijde vallen hieronder het project HBO₅ en Croatië. De overige internationale taken omvatten onder meer de Europese subsidietrajecten E-Train en JOGAR. De doorbelaste kosten omvatten onder meer een secretariaatsvergoeding voor de inzet bij INQAAHE en ECA en de detachering van een medewerker naar een Vlaamse instelling.

8.5 / Bedrijfskosten

Bestuurskosten

De bestuurskosten betreffen de totale bruto loonkosten van de Nederlandse en Vlaamse bestuurders. Onder de loonkosten worden begrepen de bruto beloning alsmede de kosten voor pensioenvoorzieningen. Overeenkomstig het ministerieel besluit d.d. 5 mei 2004 wordt aan de Vlaamse leden van het dagelijks bestuur de wedde van gewoon hoogleraar toegekend. De Nederlandse bestuurders K.L.L.M. Dittrich en L.J. Klaassen en het Vlaamse bestuurslid G. Langouche worden rechtstreeks door de NVAO bezoldigd. Het Vlaams bestuurslid L. Bollaert is op detacheringbasis werkzaam bij de NVAO. De Vlaamse niet voltijdse leden van het Algemeen bestuur ontvangen geen bezoldiging voor hun bestuursactiviteiten, enkel een onkostenvergoeding voor reis- en verblijfskosten, conform het ministerieel besluit d.d. 5 mei 2004.

Lonen en salarissen

De specificatie van de lonen en salarissen is als volgt:

x € 1.000	Realisatie 2010	Nederland 2010	Vlaanderen 2010	Begroting 2010	Realisatie 2009
> Brutolonen	2.223	1.634	589	2.047	1.880
> Overige personeelskosten	444	122	322	473	449
Totaal lonen en salarissen	2.667	1.756	911	2.520	2.329

Onder de overige personeelskosten bij de lonen en salarissen zijn begrepen de kosten voor detachering van Vlaamse en Nederlandse medewerkers.

Sociale lasten

De specificatie van de sociale lasten is als volgt:

x € 1.000	Realisatie 2010	Nederland 2010	Vlaanderen 2010	Begroting 2010	Realisatie 2009
> Uitvoeringsinstelling	86	63	23	417	110
> Pensioenpremies	302	222	80	-	260
> Overige sociale lasten	95	70	25	-	117
Totaal sociale lasten	483	355	128	417	487

Als onderdeel van de sociale lasten zijn onder de post 'Uitvoeringsinstelling' opgenomen de kosten voor ondermeer de wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA).

In de begroting is geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende elementen van de post sociale lasten. Om die reden wijken gerealiseerde bedragen in belangrijke mate af van de begroting. Per saldo vallen de gerealiseerde cijfers € 66.000 hoger uit dan de begrote cijfers. De verklaring voor deze overbesteding is gelegen in een hogere loonlast dan begroot.

De daling in de overige sociale lasten wordt verklaard doordat geen aanvullende dotatie aan de voorziening voor aanspraken op uitkeringen volgens de werkloosheidswet noodzakelijk was tegenover een dotatie in 2009 van € 35.000.

Overige bedrijfskosten

De specificatie hiervan is als volgt:

x € 1.000	Realisatie 2010	Nederland 2010	Vlaanderen 2010	Begroting 2010	Realisatie 2009
> Huisvestingskosten	693	469	224	681	589
> Personele exploitatiekosten	829	266	563	813	992
> Kosten communicatie	168	101	67	125	136
> Inhuur deskundigen	1.655	1.256	399	986	1.821
> Inhuur externen	575	326	249	410	677
> Voorbereiding nieuw stelsel	53	53	-	-	167
> Overige kosten	389	247	142	382	369
> Onvoorzien	-	-	-	146	-
Totaal algemene werkkingskosten	4.362	2.718	1.644	3.543	4.751

Huisvesting

Dit betreft de kosten verbonden aan het gebruik van het pand Parkstraat. De overbesteding op post 'Huisvestingskosten' is gelegen in de overige huisvestingskosten. De kosten van het dagelijks onderhoud zijn hoger uitgevallen dan begroot. De servicekosten vallen incidenteel lager uit als gevolg van een voordelige afrekening over de eerste huurperiode van het pand aan de Parkstraat 30.

Personele exploitatiekosten

De personele exploitatiekosten betreffen ondermeer de kosten voor dienstreizen, de onkostenvergoedingen en huisvestingskosten voor Vlaamse medewerkers.

Kosten communicatie

Dit betreft de kosten van een conferentie rond het vijfjarig bestaan van de NVAO, de ontwikkeling van het magazine en de website rond Q&A, het reguliere onderhoud van de website en drukwerk.

Inhuur deskundigen

Ten behoeve van de toets verlengde cursuseduur en toets nieuwe opleidingen zijn door de NVAO deskundigen ingeschakeld. De kosten hiervan zijn onder deze post gerangschikt. Daarnaast worden onder deze post gepresenteerd de kosten voor deskundigen voor diverse nationale en internationale projecten.

Inhuur externen

Dit betreft de kosten van de inhuur van externen, zoals bijvoorbeeld voor juridische adviseurs, administratieve dienstverlening, e.d. De overschrijding in 2010 ten opzichte van de begroting wordt in belangrijke mate verklaard door de inzet van externe adviseurs bij de ontwikkeling van een nieuw informatiesysteem. De verwachte realisatiedatum van dit systeem is voorjaar 2011.

Vorbereiding nieuw stelsel

Deze post betreft de uitgaven in 2010 voor de ontwikkeling van het nieuw accreditatiestelsel. Daartoe werden nieuwe conceptkaders ontwikkeld en werden pilots uitgevoerd bij negen Nederlandse en Vlaamse instellingen, waarbij panels van externe deskundigen zijn ingezet.

Overige kosten

Dit betreft de kosten van automatisering, notaris, accountant, verzekeringen, infotheek, porti, kantoorkosten, lidmaatschappen, contributies en de bezwarencommissie.

8.6 / Overige gegevens

Resultaatbestemming

Artikel 9 van het beheersreglement van de NVAO luidt:

1. De NVAO vormt een egalisereserve
2. Het verschil tussen de gerealiseerde exploitatieresultaten inclusief rente van de NVAO en de gerealiseerde kosten van de activiteiten komt ten gunste of ten laste van de egalisereserve.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie

Bijgesloten verkorte jaarrekening met bijbehorende toelichtingen zijn ontleend aan de gecontroleerde jaarrekening 2010 van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). Wij hebben een goedkeurend oordeel verstrekt bij die jaarrekening in onze controleverklaring van 11 mei 2011. Desbetreffende jaarrekening en deze samenvatting daarvan, bevatten geen weergave van gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden sinds de datum van onze controleverklaring van 11 mei 2011.

De verkorte jaarrekening bevat niet alle toelichtingen die zijn vereist op basis van Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving. Het kennismaken van de verkorte jaarrekening kan derhalve niet in de plaats treden

van het kennismaken van de gecontroleerde jaarrekening van de NVAO.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van een samenvatting van de gecontroleerde jaarrekening in overeenstemming met de grondslagen zoals beschreven in de toelichting.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de verkorte jaarrekening op basis van onze werkzaamheden, uitgevoerd in overeenstemming met Nederlands Recht, waaronder de Nederlandse Standaard 810 'Opdrachten om te rapporteren betreffende samengevatte financiële overzichten'.

Oordeel

Naar ons oordeel is de verkorte jaarrekening in alle van materieel belang zijnde aspecten consistent met de gecontroleerde jaarrekening 2010 van de NVAO en in overeenstemming met de grondslagen zoals beschreven in de toelichting.

Den Haag, 11 mei 2011

KPMG ACCOUNTANTS N.V.

W.A. Touw RA

Hoofdstuk 9

Bijlagen

9.1 / Bestuur en Adviesraad NVAO

Bestuur

Het algemeen bestuur van de NVAO bestaat uit maximaal vijftien leden. De voorzitter en maximaal vier andere leden van het algemeen bestuur vormen het dagelijks bestuur.

De bestuursleden worden voor een periode van vier jaar benoemd door het Comité van Ministers (de Nederlandse en Vlaamse ministers bevoegd voor hoger onderwijs). Zij zijn deskundig op het gebied van het hoger onderwijs, de beroepspraktijk van het hoger onderwijs, het wetenschappelijk onderzoek of op het gebied van de kwaliteitszorg.

Het bestuur stelt het beleid vast, het bestuursreglement, de begroting, het jaarverslag en de jaarrekening en de voor beroep vatbare beslissingen. Daarnaast geeft het bestuur richtlijnen voor het inrichten van de organisatie, de informatievoorziening en de financieel-economische bedrijfsvoering. Het dagelijks bestuur heeft de dagelijkse leiding van de organisatie en legt hierover verantwoording af aan het algemeen bestuur.

In 2010 bestond het dagelijks bestuur van de NVAO uit dr. K.L.L.M. Dittrich (voorzitter), prof. dr. G. Langouche (vicevoorzitter), lic. L. Bollaert en mr. L.J. Klaassen.

Samenstelling algemeen bestuur NVAO

(alfabetisch, per 1 januari 2011)

dr. K.L.L.M. Dittrich (voorzitter)
prof. dr. G. Langouche (vicevoorzitter)
lic. L. Bollaert (lid dagelijks bestuur)
mr. E. Derycke
bsc. K. Geven
mr. L.J. Klaassen (lid dagelijks bestuur)
mw. prof. dr. P. Meurs
mw. C. Tillekaerts
ir. B. van Nederveen
mw. I. van Riet
lic. G.E.D. Vanleenhove
drs. P.M. van Roon
prof. drs. J. Weitenberg

Samenstelling dagelijks bestuur NVAO

(alfabetisch, per 1 januari 2011)

dr. K.L.L.M. Dittrich (voorzitter)
prof. dr. G. Langouche (vicevoorzitter)
lic. L. Bollaert
mr. L.J. Klaassen

Adviesraad

Het algemeen bestuur benoemt een adviesraad die gevraagd of ongevraagd advies uitbrengt over het algemeen beleid.

De leden van de adviesraad worden benoemd voor maximaal drie jaar en komen uit de kring van de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU), de Vereniging van Hogescholen (HBO-raad), de Nederlandse Raad voor Training en Opleiding (NRTO), de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) – nu VLUHR, het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO), de Landelijke Studentenvakbond (LSVb), de Vlaamse Vereniging van Studenten (VVS) en de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV).

Samenstelling adviesraad NVAO

(alfabetisch, per 1 januari 2011)

dr. K.L.L.M. Dittrich (voorzitter)
prof. dr. G. Langouche (vicevoorzitter)
lic. L. Bollaert (lid dagelijks bestuur)
B. Buijs
T. Demeyer
drs. H.A.P. de Greef
prof. dr. T. van Haften
mw. H. Keijzer-Lambooy
mr. L.J. Klaassen (lid dagelijks bestuur)
prof. dr. H. Martens
dr. T. Martens
J. Mijs
R. Van Renterghem
P. Verboven

Plaatsvervangers

H. Deckers
J. Deryckere
prof. dr. P. Geerlings
dr. B. Hoogewijs

9.2 / Tabellen

Totalen

Totaal aantal afgehandelde aanvragen

Afgehandeld per 31 december

	Totaal	Neder- land accre- ditatie	tno	onder- zoeks master	verlengde master	Vlaan- deren accre- ditatie	tno
2010	719	424	106	55	-	115	19
2009	827	506	117	60	1	132	11
2008	859	573	114	6	4	159	3
2007	770	523	102	5	8	123	9
2006	503	336	91	10	11	42	13
2005	461	371	59	27	1	-	3
2004	345	232	35	78	-	-	-
2003	40	-	5	35	-	-	-

Totaal aantal teruggetrokken aanvragen

Afgehandeld per 31 december

	Totaal accreditatie	tno	onderzoeks master	verlengde master
2010	61	12	42	7
2009	47	9	36	2
2008	28	2	24	-
2007	27	5	22	-
2006	48	8	31	3
2005	39	14	15	10
2004	37	2	35	-
2003	2	-	2	-

Nederland

Afgehandelde accreditatieaanvragen Nederland in 2010

Afgehandeld per 31 december

	Totaal	Positief	Terug- getrokken	Negatief	Rapport afgekeurd
> Bouwkunst	-	-	-	-	-
> Economie	107	104	3	-	-
> Gedrag en Maatschappij	40	40	-	-	-
> Gezondheidszorg	22	22	-	-	-
> Kunsten	7	7	-	-	-
> Landbouw (en natuurlijke omgeving)	10	10	-	-	-
> Natuurweten- schappen	30	30	-	-	-
> Onderwijs en lerarenopleiding	163	155	7	1	-
> Rechtsgeleerdheid	2	2	-	-	-
> Taal en cultuur	32	32	-	-	-
> Techniek	11	10	-	1	-
Totaal	424	412	10	2	-
> Universiteiten	125	125	-	-	-
> Hogescholen	285	276	7	2	-
> Niet-bekostigde instellingen	14	11	3	-	-
Totaal	424	412	10	2	-
> Bachelor hbo	267	256	9	2	-
> Master hbo	29	29	-	-	-
> Bachelor wo	52	52	-	-	-
> Master wo	76	75	1	-	-
Totaal	424	412	10	2	-

Afgehandelde aanvragen toets nieuwe opleiding Nederland in 2010

Afgehandeld per 31 december

	Totaal	Positief	Teruggetrokken	Negatief (met bezwaar)
> Economie	33	24	9	-
> Gedrag en Maatschappij	22	16	6	-
> Gezondheidszorg	7	6	1	-
> Kunsten	10	10	-	-
> Landbouw en natuurlijke omgeving	1	-	1	-
> Onderwijs en lerarenopleiding	17	13	4	-
> Rechten	4	3	1	-
> Taal en cultuur	5	2	3	-
> Techniek	4	2	2	-
> Natuurwetenschappen	3	3	-	-
Totaal	106	79	27	-
> Universiteiten	32	16	16	-
> Hogescholen	39	34	5	-
> Niet-bekostigde instellingen	35	29	6	-
Totaal	106	79	27	-
> Bachelor hbo	24	19	5	-
> Master hbo	42	38	4	-
> Bachelor wo	6	3	3	-
> Master wo	34	19	15	-
Totaal	106	79	27	-

Afgehandelde aanvragen onderzoeksmasters Nederland in 2010

Afgehandeld per 31 december

	Totaal	Positief	Teruggetrokken	Negatief
> Economie	3	3	-	-
> Gedrag en Maatschappij	21	18	3	-
> Gezondheidszorg	5	5	-	-
> Kunsten	-	-	-	-
> Landbouw en natuurlijke omgeving	-	-	-	-
> Onderwijs	1	1	-	-
> Rechten	2	-	1	1
> Taal en cultuur	21	19	2	-
> Techniek	1	-	1	-
> Natuurwetenschappen	1	1	-	-
Totaal	55	47	7	1
> Universiteiten	55	47	7	1
Totaal	55	47	7	1

Afgehandelde aanvragen educatieve minoren Nederland in 2010

Afgehandeld per 31 december

	Totaal	Positief	Teruggetrokken	Negatief
Totaal	3	3	-	-

Afgehandelde aanvragen aanwijzing/rechtspersoon voor h.o. Nederland in 2010

Afgehandeld per 31 december

	Totaal	Positief	Teruggetrokken	Negatief
Totaal	4	2	-	2

Vlaanderen

Afgehandelde accreditatieaanvragen Vlaanderen in 2010

Afgehandeld per 31 december

	Totaal	Positief	Teruggetrokken	Negatief	Rapport afgekeurd
> Archeologie en kunstwetenschappen	4	4	-	-	-
> Bio-ingenieurs wetenschappen	1	1	-	-	-
> Biowetenschappen	-	-	-	-	-
> Biotechniek	4	4	-	-	-
> Diergeneeskunde	1	1	-	-	-
> Economische en toegepaste economische wetenschappen	1	1	-	-	-
> Gecombineerde studiegebieden	7	7	-	-	-
> Geneeskunde	1	-	1	-	-
> Gezondheidszorg	7	7	-	-	-
> Godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen en kerkelijk recht	1	1	-	-	-
> Handelswetenschappen en bedrijfskunde	1	1	-	-	-
> Industriële wetenschappen en technologie	55	52	1	2	-
> Muziek en podiumkunsten	5	5	-	-	-
> Onderwijs	-	-	-	-	-
> Politieke en sociale wetenschappen	3	3	-	-	-
> Psychologie en pedagogische wetenschappen	4	4	-	-	-
> Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen	1	1	-	-	-
> Sociaal-agogisch werk	1	1	-	-	-
> Sociale gezondheids-wetenschappen	2	2	-	-	-
> Toegepaste biologische wetenschappen	-	-	-	-	-
> Toegepaste wetenschappen	8	8	-	-	-
> Wetenschappen	6	6	-	-	-
> Wijsbegeerte en moraalwetenschappen	2	2	-	-	-
Totaal	115	111	2	2	-
> Universiteiten	36	35	1	-	-
> Hogescholen	73	70	1	2	-
> Geregistreerde instellingen	6	6	-	-	-
> Niet geregistreerde instellingen	-	-	-	-	-
Totaal	115	111	2	2	-
> Professioneel gerichte bachelor	18	18	-	-	-
> Academisch gerichte bachelor	38	37	-	1	-
> Master	51	49	1	1	-
> Master na Master	8	7	1	-	-
Totaal	115	111	2	2	-

Afgehandelde aanvragen toets nieuwe opleiding Vlaanderen in 2010

Afgehandeld per 31 december

	Totaal	Positief	Teruggetrokken	Niet-ontvankelijk
> Economie	9	-	9	-
> Gecombineerde studiegebieden	2	1	1	-
> Rechten	1	-	1	-
> Sociaal-agogisch werk	6	2	4	-
> Toegepaste wetenschappen	1	1	-	-
Totaal	19	4	15	-
> Universiteiten	1	1	-	-
> Hogescholen	6	2	4	-
> Geregistreerde instellingen	1	-	1	-
> Niet geregistreerde instellingen	11	1	10	-
Totaal	19	4	15	-
> Professioneel gerichte bachelor	7	2	5	-
> Academisch gerichte bachelor	4	-	4	-
> Master	7	1	6	-
> Master na Master	1	1	-	-
Totaal	19	4	15	-

9.3 / Lijst van begrippen en afkortingen

CDHO	Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs
CROHO	Centraal Register Opleidingen Hoger Onderwijs
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
ECA	European Consortium for Accreditation in higher education
ECTS	European Creditpoint Transfer System
ENQA	European Association for Quality Assurance in Higher Education
ENIC	European National Information Centre
EUA	European University Association
Evaluatieorgaan	VLIR/VLHORA
EVC's	Elders verworven competenties
HBO-raad	Vereniging van Hogescholen
HOR	Hogeronderwijsregister
Inspectie	Inspectie van het Onderwijs
INQAAHE	International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education
ISO	Interstedelijk Studenten Overleg
KNAW	Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen
LSVb	Landelijke Studenten Vakbond
NARIC	National Academic Recognition Information Centre
NRTO	Nederlandse Raad voor Training en Opleiding (voorheen Paepon)
Nuffic	Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
TEEP	Transnational European Evaluation Project
VBI	Visiterende en Beoordelende Instantie
VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VLUHR	Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad
VSK	Vlaamse Scholierenkoepel
VSNU	Vereniging van Universiteiten
VVS	Vlaamse Vereniging van Studenten
WHOO	Wet op het hoger onderwijs en onderzoek
WHW	Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek

Colofon

NVAO Jaarverslag 2010
© Mei 2011

Tekst NVAO
Vormgeving Smidswater
Drukwerk Albani drukkers

NVAO
Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie

Parkstraat 28 / 2514 JK Den Haag
P.O. Box 85498 / 2508 CD The Hague
The Netherlands

T +31 (0)70 312 23 00
F +31 (0)70 312 23 01
info@nvaio.net
www.nvaio.net

NVAO

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie

Parkstraat 28 / 2514 JK Den Haag
P.O. Box 85498 / 2508 CD The Hague
The Netherlands

T +31 (0)70 312 23 00

F +31 (0)70 312 23 01

E info@nvao.net

www.nvao.net